

UNIVERZITA PARDUBICE

Filozofická fakulta

Studenti Erasmu plus na Univerzitě Pardubice a
jejich kulturní adaptace na univerzitní prostředí

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Terezie Pešková**
Osobní číslo: **H22020**
Studijní program: **B0314A250013 Sociální a kulturní antropologie**
Téma práce: **Studenti Erasmu plus na Univerzitě Pardubice a jejich kulturní adaptace**
Zadávající katedra: **Katedra sociální a kulturní antropologie**

Zásady pro vypracování

Bakalářská práce se zaměří na sociokulturní adaptaci zahraničních studentů – účastníků programu zahraniční studentské mobility Erasmus plus na Univerzitě Pardubice. Cílem výzkumu je analyzovat, jak studenti vnímají svou adaptaci na univerzitní prostředí a na výukový systém a obecně, jak se jim daří adaptovat se na místní prostředí. Jaké příležitosti zde dostávají ale také i to, na jaké překážky narazili v průběhu svého studia. Jak oni sami vnímají kulturní změny v důsledku interakce původní a hostitelské kultury a jak se s nimi vypořádávají. Práce bude vycházet z teorie akulturace a kulturní integrace. Terénem pro tento kvalitativní výzkum bude Univerzita Pardubice, kde budou provedeny polostrukturované rozhovory se studenty a dále akademickými a administrativními pracovníky univerzity, kteří s touto skupinou studentů přicházejí do kontaktu.

Rozsah pracovní zprávy:

Rozsah grafických prací:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

Bates, D. G. 2005. Human adaptive strategies: ecology, culture, and politics, Boston: Pearson Education.

Berg, G. 2005. Kultura školy: příspěvek k výzkumu a rozvoji. Brno: Masarykova univerzita.

Davies, M., W. Müller 2003. Kulturní antropologie. Praha: Portál.

Erasmus plus2024. Eu programme for education, training, youth and sport. Dostupné z: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/cs> [31.01. 2024].

Koldinská, K., H.C. Scheu, M. Štefko 2016. Sociální integrace cizinců. Praha: Auditorium.

Morgensternová, M., L. Šulová 2007. Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity. Praha: Karolinum.

Průcha, J. 2010. Interkulturní komunikace. Praha: Grada.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Michaela Konopíková, Ph.D.

Katedra sociální a kulturní antropologie

Datum zadání bakalářské práce:

2. dubna 2024

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. března 2025

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

Mgr. Milan Durňak, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2024

Prohlašuji:

Práci s názvem Studenti Erasmu na Univerzitě Pardubice a jejich interkulturní adaptace na univerzitní prostředí jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 30. 03. 2025

Terezie Pešková

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych vyjádřila zvláštní vděk vedoucí práce Mgr. Michaele Konopíkové, Ph.D., jejíž cenné rady, odborný přístup a trpělivost mi pomohly překonat všechny překážky, které mě na cestě k dokončení práce potkaly. Bez její pomoci by tato práce nemohla vzniknout. Dále bych chtěla poděkovat všem, kteří mi poskytli odbornou literaturu a podněty, které obohatily tento výzkum. Také děkuji svým přátelům a rodině za trvalou podporu, trpělivost a porozumění během celého procesu psaní.

ANOTACE

Tato bakalářská práce se zabývá tématem sociokulturní adaptace zahraničních studentů na Univerzitě Pardubice, se zaměřením na účastníky programu Erasmus. Prostřednictvím kvalitativního výzkumu zahrnujícího polostrukturované rozhovory a zúčastněné pozorování, analyzuje, jak zahraniční studenti vnímají svou adaptaci na akademické prostředí, místní kulturu a výukový systém. Součástí výzkumu je také pohled na činnost studentské organizace ESN (Erasmus Student Network), která podporuje integraci těchto studentů. Teoretický rámec práce vychází z konceptů akulturace a kulturní integrace. Výsledky přinášejí praktická doporučení pro zlepšení podpory zahraničních studentů na Univerzitě Pardubice a přispívají k lepšímu porozumění výzvám a příležitostem spojených s jejich pobytem v cizím prostředí.

KLÍČOVÁ SLOVA

Program Erasmus, Erasmus studenti, adaptace, kulturní intergrace, ESN

TITLE

Erasmus Plus students at the University of Pardubice and their cultural adaptation to the university environment.

ANNOTATION

This bachelor's thesis deals with the topic of socio-cultural adaptation of foreign students at the University of Pardubice, with a focus on Erasmus program participants. Through qualitative research involving semi-structured interviews and participant observation, it analyzes how international students perceive their adaptation to the academic environment, local culture and the education system. The research also looks at the activities of the ESN student organization (Erasmus Student Network), which supports integration of these students. The theoretical framework of the work is based on the concepts of acculturation and cultural integration. The results provide practical recommendations for improving the support of foreign students at the University of Pardubice and contribute to a better understanding of the challenges and opportunities associated with their stay in a foreign environment.

KEYWORDS

Erasmus program, Erasmus students, adaptation, cultural integration, ESN

OBSAH

ÚVOD	11
SEZNAM ZKRATEK, ZNAČEK A VYSVĚTLIVEK	12
1 TEORETICKÁ ČÁST	13
1.1 Program Erasmus	14
1.2 Program Erasmus na Univerzitě Pardubice	16
1.3 ESN (Erasmus Student Network)	16
1.4 Identita	17
1.4.1 Identita studenta ve vztahu k zahraniční mobilitě	18
1.5 Resilience	19
1.6 Pohledy na kulturu: Program Erasmus a interakce mezi kulturami	20
1.7 Etnocentrismus, kulturní relativismus a program Erasmus	22
1.8 Akulturace studentů programu Erasmus: Výzvy a procesy kulturní adaptace	22
1.9 Kulturní šok	24
1.10 Interkulturní komunikace a kompetence v sociokulturní adaptaci zahraničních studentů programu Erasmus	25
1.11 Adaptace studentů programu Erasmus	27
2 VÝZKUMNÁ ČÁST	30
2.1 Metodologie výzkumu	30
2.2 Výzkumná otázka	30
2.3 Metody výzkumu	30
2.3.1 Zúčastněné pozorování	30
2.3.2 Nestrukturované rozhovory	31
2.3.3 Polostrukturované rozhovory	31
2.4. Etické aspekty výzkumu	33

2.5 Výzkumná pozice	33
2.5.1 Limity výzkumu.....	34
2.6. Analýza Erasmus studentů na univerzitě Pardubice.....	34
2.6.1. Charakteristika výzkumného terénu a účastníků výzkumu – mezinárodních studentů	34
2.6.2 Charakteristika respondentů dobrovolníků ESN	35
2.7. Výsledky šetření: analýza a interpretace rozhovorů a pozorování studentů programu Erasmus	35
2.7.1 Akademické prostředí a organizace výuky	35
2.7.2 Mentální zdraví a studijní atmosféra.....	36
2.7.3 Město Pardubice a jeho atmosféra	37
2.7.4 Kulturní rozdíly a adaptace	37
2.7.5 Sociální život a ESN	38
2.7.6 Finanční aspekty	38
2.8. Zjištění.....	38
2.9. Výsledky rozhovorů s dobrovolníky ESN.....	40
2.9.1 Motivace a fungování týmu	40
2.9.2 Financování a ekonomické zajištění	40
2.9.3 Spolupráce s univerzitou.....	41
2.9.4 Kulturní adaptace zahraničních studentů	41
2.9.5 Zpětná vazba na výuku a integraci studentů	41
2.9.6 Inspirace a možnosti zlepšení	42
2.9.7 Výsledky šetření: analýza a interpretace rozhovorů a pozorování dobrovolníků ESN	42
2.10 Kulturní bubliny	43
2.10.1 Hlavní zjištění výzkumu	43
2.10.2 Diskuze: Možná řešení problému "bublin" u studentů programu Erasmus	45
3 ZÁVĚR.....	46

POUŽITÁ LITERATURA.....	47
Seznam příloh.....	51

ÚVOD

V posledních letech se mezinárodní vzdělávání stalo nedílnou součástí vysokoškolského systému v Evropě. Díky svému charakteru se stává tento druh vzdělávání trendem u mladých lidí. Program Erasmus, který umožňuje studentům z různých zemí studovat na zahraničních univerzitách, přináší nejen akademické příležitosti, ale také výzvy spojené se sociokulturní adaptací. Tato bakalářská práce se zaměří na sociokulturní adaptaci zahraničních studentů na Univerzitě Pardubice, konkrétně na studenty účastnící se programu Erasmus.

Na Univerzitě Pardubice působí nezisková studentská organizace ESN (Erasmus Student Network), která se zaměřuje na podporu zahraničních studentů a usnadnění jejich integrace místního prostředí. V rámci mé bakalářské práce jsem se stala součástí tohoto spolku, což mi poskytlo jedinečný pohled na výzvy a příležitosti, které zahraniční studenti zažívají. Téma sociokulturní adaptace mě osobně velmi zajímá, protože se řada mých blízkých kamarádů účastnila nebo účastní programu Erasmus a sdílela se mnou své zkušenosti a dojmy. Proto jsem také chtěla zjistit, jak je na tom naše Univerzita a jak se tu cítí právě zahraniční studenti.

Cílem tohoto výzkumu je analyzovat, jak studenti vnímají svou adaptaci na univerzitní prostředí, jak se jim daří přizpůsobit se výukovému systému a místnímu hostitelskému kulturnímu prostředí. Během svého pobytu se setkávají s řadou příležitostí, ale i překážek, které mohou ovlivnit jejich celkovou zkušenost. Důležitou součástí této práce bude také zkoumání kulturních změn, které se mohou objevit v důsledku interakce mezi původní a hostitelskou kulturou, a způsobů, jakými se s těmito změnami studenti vyrovnávají.

Teoretický rámec této práce vychází z konceptů akulturace a kulturní integrace, které se ukazují jako klíčové pro pochopení dynamiky adaptace zahraničních studentů. Pro získání dat bude proveden kvalitativní výzkum, který se zaměří nejen na zahraniční studenty, ale i na dobrovolníky z řad ESN.

Výsledky této práce by měly přispět k lepšímu porozumění procesům sociokulturní adaptace zahraničních studentů a poskytnout doporučení podpory, kterou Univerzita Pardubice těmto studentům nabízí.

SEZNAM ZKRATEK, ZNAČEK A VYSVĚTLIVEK

ESN: Erasmus Student Network Pardubice

-Buddy-: je místní student a dobrovolník z ESN Pardubice, který pomáhá zahraničním Erasmus studentům s adaptací na život v České republice a studium na univerzitě. Každý zahraniční student má svého vlastního „buddy“, který mu poskytuje podporu před příjezdem a během pobytu.

1 TEORETICKÁ ČÁST

Součástí teoretické části bude představení programu Erasmus, jeho přínos pro mezinárodní mobilitu studentů a cesta k Evropské integraci. Dále seznámí čtenáře s posláním studentské organizace ESN (Erasmus Student Network) konkrétně na Pardubické univerzitě.

Sociokulturní adaptace zahraničních studentů je komplexní proces, který zahrnuje interakci mezi původní a hostitelskou kulturou, přizpůsobení novému prostředí a zvládání výzev spojených se studijní mobilitou. Abychom mohli tento proces lépe pochopit, je nezbytné nejprve definovat klíčové pojmy, které s ním souvisejí.

Teoretická část této práce se proto zaměří na vymezení pojmu kultura, která představuje základní rámec pro chování jednotlivců a skupin v různých sociálních kontextech. Následně bude popsán pojem akulturace, která se týká změn vyvolaných kontaktem s jinou kulturou.

Hlavní část teoretické práce se soustředí na klíčové koncepty související se sociokulturní adaptací studentů programu Erasmus na Univerzitě Pardubice. Adaptace v novém kulturním a akademickém prostředí je dynamický proces, který ovlivňuje nejen individuální zkušenosti studentů, ale také jejich dovednosti, identitu, komunikační schopnosti a celkový přístup k mezikulturním interakcím.

V první části se soustředím na identitu, zejména na kulturní a sociální identitu studentů v kontextu mezinárodní mobility. Identita není statická, ale působí v interakci s novým prostředím.

V další části se zaměřuji pojmu resilience, tedy schopnosti jedince zvládat stres, nepředvídané situace a flexibilně se přizpůsobovat změnám. Resilience hraje klíčovou roli v procesu adaptace zahraničních studentů, neboť jim umožňuje překonávat překážky spojené s jazykovou bariérou, kulturními rozdíly a akademickými nároky.

Nakonec se věnuji akulturaci a kulturní adaptaci, tedy procesu, kterým jednotlivci přicházejí při kontaktu s odlišnou kulturou. V této souvislosti zmiňuji koncepty kulturního šoku, enkulturace a multikulturalismu, které ovlivňují, jak studenti přijímají nové kulturní normy a hodnoty.

Součástí teoretické části je také pohled na interkulturní komunikaci, která je nezbytná pro efektivní integraci zahraničních studentů. Schopnost porozumět a přizpůsobit se odlišným způsobům komunikace a interakce je klíčovým faktorem úspěšné adaptace.

Celá teoretická část poskytuje rámec pro porozumění procesům, kterými zahraniční studenti procházejí během svého pobytu na Univerzitě Pardubice. Tyto poznatky slouží jako východisko pro výzkumnou část práce, která se zaměřuje na konkrétní zkušenosti a perspektivy studentů.

1.1 Program Erasmus

Výměnný program Erasmus byl spuštěn v roce 1987 a poskytuje studentům a učitelům možnost strávit až jeden rok na univerzitě v jiné zemi Evropské unie než ve své domovské. Původně fungoval jako samostatný program, ale po roce 1995 byl začleněn do rámce programu „Socrates“, spolu s dalšími vzdělávacími iniciativami (Maiworm 2001: 45).

V roce 2007 vstoupil program Erasmus do další fáze svého vývoje, kdy je součástí programu celoživotního učení, který propojuje vzdělávací programy s programy odborného vzdělávání (EP a Rada 2006: 28).

Program Erasmus je největším programem podporujícím evropskou spolupráci v oblasti vysokoškolského vzdělávání. Jeho výjimečnost spočívá především ve vzájemné provázanosti jednotlivých aktivit programu, díky čemuž představuje komplexní nástroj pro modernizaci systémů vysokého školství v Evropě. V rámci programu je možné realizovat nejen mobilitu studentů a učitelů, ale také inovovat či vytvářet nové společné studijní programy nebo podporovat zavádění Evropského kreditního systému a Dodatku k diplomu.

V současné době se programu účastní 31 zemí Evropy a ročně je vysíláno více než 150 000 studentů. Nové aktivity programu zahrnují zahraniční pracovní stáže pro studenty a školení pro pedagogické, administrativní a jiné pracovníky vysokoškolských institucí (Tým program Erasmus 2008: 55).

Vossensteyn uvádí, že v oblasti mobility vysokoškolského vzdělávání v Evropě je program Erasmus hodnocen za vlajkovou loď Evropské unie. Tento program zahrnuje více než 4 000 institucí vyššího vzdělávání ve více než 30 zemích. Každoročně umožňuje studium v zahraničí přibližně 200 000 studentů, přičemž od jeho vzniku v roce 1987 se ho účastnilo přes 2 miliony studentů. V roce 2011 přesahoval roční rozpočet programu, určený převážně na studentské granty, částku 450 milionů EUR. Přesto však program Erasmus zatím nedosáhl svého cíle, aby 10 % evropských vysokoškolských studentů mělo možnost během studia

absolvovat pobyt v zahraničí. Podle odhadů využívá tuto příležitost méně než 4 % studentů (Vossensteyn 2010: 62, 66).

Program Erasmus nejenže podporuje vzdělání a profesní rozvoj, ale také posiluje evropskou identitu a hodnoty. Mezikulturní spolupráce a sdílení zkušeností mezi mladými lidmi přispívá k vzniku tolerantní a propojené společnosti. V rámci programu Erasmus studenti často navazují silná přátelství s jinými studenty, kteří jsou v podobné situaci, což jim pomáhá cítit se součástí širší komunity. I když se snaží být nezávislí, silná touha po sdílení zážitků a navazování vztahů je přirozená. Program jim umožňuje zažít sounáležitost, což je klíčové pro jejich pohodu a pomáhá zmírnit pocity osamělosti v cizí zemi.

Program Erasmus je považován za jeden z nejpobulárnějších programů podporujících evropskou identitu. Patří mezi nejvýznamnější evropské iniciativy podporující mobilitu, mezikulturní dialog a spolupráci v oblasti vzdělávání. Od svého vzniku v roce 1987 se tento program stal synonymem pro mezinárodní studentskou výměnu a nabídl mnoha mladým lidem možnost studovat, pracovat a získávat nové zkušenosti v zahraničí. Program Erasmus nepředstavuje pouze příležitost k akademickému růstu, ale i osobnostnímu rozvoji a navázání celoživotních přátelství (Nugent 2015: 4).

Internacionalizace vzdělávání hraje v tomto procesu zásadní roli, přičemž mobilita studentských kreditů se stala jedním z nejvýznamnějších opatření podporovaných evropskými politikami (Lesjak 2017: 340-352).

Z analýzy závěrečných zpráv o studentských pobytech vyplývá, že studenti hodnotí zahraniční studijní pobyty v programu Erasmus velmi pozitivně, jak z hlediska akademického a profesního, tak z osobního. Studium v zahraničí přispělo ke zvýšení odborných znalostí i jazykových dovedností. Studenti měli možnost seznámit se s jinými vzdělávacími systémy a metodami výuky, získat zkušenosti se spoluprací v mezinárodních týmech a rozšířit své adaptační a komunikační schopnosti (Program Erasmus 2008: 57).

Mezi největší motivační faktory pro studenty patří zejména získávání zkušeností, poznávání sociálního a kulturního prostředí hostitelských zemí, zlepšení jazykových dovedností a možnost setkat se s přáteli žijícími v zahraničí (Program Erasmus 2008: 60).

Absolventi programu Erasmus mají výrazně lepší pracovní vyhlídky než jejich nemobilní vrstevníci. Pravděpodobnost dlouhodobé nezaměstnanosti je u nich poloviční a pět let po ukončení studia vykazují nižší míru nezaměstnanosti. Po deseti letech od absolvování

mají vyšší šanci zastávat manažerské pozice a jsou otevřenější pracovním příležitostem v zahraničí. Program Erasmus rovněž podporuje podnikatelského ducha. Třetina studentů, kteří absolvovali pracovní stáž, získala nabídku zaměstnání od hostitelské společnosti a téměř 10 % absolventů začalo podnikat, což je přibližně desetkrát vyšší podíl než u běžných absolventů. Důležitým cílem programu je také posilování evropské identity. Až 80 % účastníků cítí silnou sounáležitost s Evropou, přičemž tento pocit je často podpořen mezikulturními vztahy, třetina absolventů uvedla, že jejich životní partner pochází z jiné země (Brandenburg 2016: 32).

Na základě dostupných dat je zřejmé, že program Erasmus se již dávno neomezuje pouze na roli politického nástroje či jednoduchého programu. Proměnil se v komplexní systém financování různorodých, ale vzájemně propojených aktivit. Tento vývoj podpořil dlouhodobý růst a realizaci evropské strategické spolupráce v oblasti vzdělávání, odborné přípravy mládeže, což zaručuje jeho flexibilitu a schopnost reagovat na měnící se potřeby evropských občanů. (Erasmus+ into the next era 2024: 45).

1.2 Program Erasmus na Univerzitě Pardubice

Univerzita Pardubice se programu Socrates/Erasmus účastnila již v roce 1997, přičemž svou aktivní činnost v programu zahájila v akademickém roce 1998/1999. V rámci AKCE 1 – aktivita 1 (finanční podpora organizace studentské mobility) došlo k základnímu vybavení oddělení zahraničních vztahů univerzity informačními a komunikačními technologiemi pro zajištění přímé mobility. Vysláno bylo 16 studentů. V rámci AKCE 1 – aktivita 2 (mobilita učitelů) se uskutečnilo celkem 14 výjezdů učitelů Univerzity Pardubice. V rámci AKCE 2 byl plánován pobyt prvních 11 zahraničních studentů, přičemž celkový počet zahraničních studentů dosáhl v roce 2000 51 (Málek, Valoušková 2000: 33).

1.3 ESN (Erasmus Student Network)

Erasmus Student Network (ESN) je jednou z nejvýznamnějších studentských organizací v Evropě, zaměřující se na podporu studentské mobility a internacionalizaci vysokoškolského vzdělávání. Vznikla 16. října 1989 a byla legálně registrována v roce 1990 pro podporu a rozvoj studentských výměn. Jejím posláním je zastupovat zahraniční studenty a poskytovat příležitosti pro kulturní porozumění a seberozvoj v rámci principu „Studenti pomáhají studentům“. ESN je podporováno programem Erasmus, Evropskou unií a Evropskou nadací mládeže Rady Evropy (ESN 2015: 78).

Jako nezisková organizace sdružuje více než 530 lokálních sekcí ve 42 zemích, působících na více než 1 000 vysokých školách, a spojuje kolem 15 000 dobrovolníků. ESN poskytuje pomoc a služby více než 350 000 mezinárodním studentům, čímž jim usnadňuje pobyt v zahraničí, podporuje sociální začlenění, opětovnou integraci po návratu a posiluje mezikulturní vztahy, povědomí i aktivní občanskou angažovanost. Kromě toho se ESN zaměřuje na zlepšení podmínek pro zahraniční studenty prostřednictvím podpory vzdělávací mobility, zahrnuje to integraci, prosazování změn na institucionální úrovni, poskytování informací, propagaci mobilních programů a motivaci k účasti. Současně přispívá k rozvoji internacionalizace, mezikulturního porozumění a aktivního zapojení studentů do evropského prostoru (Gabriels 2020: 215).

V České republice je ESN zapsaným spolkem Erasmus Student Network Česká republika z. s., který působí od roku 2002. V současné době funguje na 19 českých vysokých školách. Síť ESN v České republice je strukturována do tří úrovní: mezinárodní, národní a místní. Mezinárodní úroveň tvoří mezinárodní rada a výbory, které společně přispívají k efektivnímu fungování ESN a pomáhají organizaci naplňovat její cíle v oblasti podpory výměnných studentů. Každá sekce ESN je jedinečná, což platí i pro pardubickou sekci, která má vlastní radu, aktivní členy a široké spektrum aktivit zaměřených na kulturní, společenskou i akademickou integraci studentů (ESN Czech Republic 2007: 94).

1.4 Identita

Pojem identita patří v sociálních vědách k nejkomplicovanějším. Identita je pocit prožívání příslušnosti jedince k určitému společenství, s jehož hodnotami, normami či jinými rysy se ztotožňuje. Kulturní identita se vymezuje jako souhrn přesvědčení a postojů, které lidé sdílejí o sobě samých jako členech určitých kulturních skupin. Tato identita je utlučená a uznává se jen v situacích, kdy člověk přichází do styku s jinou kulturou (Průcha 2007: 30). Lidé, kteří se dostanou mezi mlýnské kameny dvou kultur a akulturačních tlaků, se nakonec identifikují s jednou z nich, případně s oběma.

Podstata, koncept identity je brána jako stěžejní proměnná sociálních procesů ve společnosti, kterou nelze hledat pouze v kultuře, ale zejména v postojích aktérů a ve významech, které jsou jednotlivými kulturními prvky připisovány (Bittnerová 2011: 9). Lidé v současnosti mají svobodu si vybrat, které kulturní vlivy chtějí přijmout. Fenomény, jako je kulturní identita, jsou stále dynamičtější, lidé absorbují kulturní prvky různého původu, podle

individuálních zájmů, přijímají různé myšlenky a individuální volby a propojují je do jednoho individuálního Self (Shiarev, Levy 2020: 55). Termín Self znamená reprezentaci identity jedince a jeho zkušeností. Psychologové většinou souhlasí s tvrzením, že se Self shoduje na rozhraní mezi vnitřními biologickými procesy lidí a jejich ekokulturním prostředím. Náš vnitřní i vnější svět tvaruje naše vnímání sama sebe mnoha způsoby, které pak odrážejí charakteristiky kultury, ve které žijeme. Populárním názorem je, že se lidé pravděpodobně přizpůsobují změnám. U mnoha lidí dochází při volnočasových aktivitách, k rozvoji nových forem Self, která jsou založena na jak starých zvycích, symbolech a myšlenkách, tak i na zvycích, symbolech a myšlenkách nových mezikulturních (včetně nové módy, jídla, času, a principů vzdělávání) (Shiarev, Levy 2020: 483).

Self reliance spoléhání se na sebe, soběstačnost jako podklad pro sebejistotu implikuje kompetenci, nezávislost, pevné vnitřní zdroje a charakter (Lašek, Vondroušová 2014: 142). Self efficacy je vlastní účinnost, subjektivní představa o vlastní schopnosti kontrolovat a řídit svůj život. Důvěra ve vlastní účinnost úzce souvisí s kvalitou života a zvládnáním životních těžkostí a stresu. Studenti, kteří mají vyšší vědomí vlastní účinnosti, bývají při studiu úspěšnější (Thorová 2015: 41). Formování identity ve smyslu získávání zkušeností na různých místech, rozšiřuje, obohacuje kulturní repertoár, zásobu vědění a kompetencí jednotlivců a tím pádem působí na sebepojetí a na prožívání prostřednictvím proměny jejich představ o druhých. Vzhledem k tomu, že každá identita je vztahovým jevem, proměna vztahů k druhému nenechá nedotčené ani vlastní sebepojetí (Szaló 2007: 114).

Ideální identita se vyznačuje hlubokým porozuměním vlastní osobě, flexibilitou, aktivním přístupem k životu, vnímáním vlastní účinnosti a odolnosti vůči sociálním tlakům, pozitivním sebepojetím, komunikačními dovednostmi, schopnostmi tvořit realistické plány, zájem o nové zkušenosti a nabývání nových vědomostí (Thorová 2015: 419).

1.4.1 Identita studenta ve vztahu k zahraniční mobilitě

Zjištění o sociální identitě studentů a jejich přizpůsobení se disciplinárním hodnotám ve vzdělávacím kontextu mají významné implikace pro studenty účastnících se mezinárodních výměnných pobytů. V rámci těchto pobytů se studenti ocitají v novém kulturním a akademickém prostředí, kde se jejich sociální identita a přístup k učení mohou vyvíjet v interakci s různými hodnotovými systémy, normami a očekáváními. Výměnné pobyty tedy představují jedinečnou příležitost pro studenty, aby se přizpůsobili a přehodnotili své akademické a sociální role v širším, mezinárodním kontextu. Škála učící se komunity, která

zohledňuje nejen vztahy mezi studenty, ale i jejich vnímání učitelů a širšího vzdělávacího prostředí, může být v rámci mezinárodních výměnných pobytů ještě více zdůrazněno. Studenti, kteří se ocitnou v novém kulturním prostředí, mají možnost vnímat rozdíly ve způsobu výuky, v interakcích s pedagogy a spolužáky, což může ovlivnit jejich schopnost se přizpůsobit a dosahovat akademických úspěchů. Důležitou roli zde hraje i to, jak studenti vnímají svou integraci do nové akademické komunity a jakým způsobem se jejich sociální identita formuje v souvislosti s tímto novým prostředím. Z teoretického hlediska je tedy integrace vzdělávání a sociální identity zvláště významná pro studenty na mezinárodních výměnných pobytech, protože umožňuje lepší porozumění jejich zkušenostem s učením v novém kontextu. Tato zkušenost poskytuje nejen možnost hlubšího porozumění sobě samému, ale i interakci s odlišnými akademickými hodnotami a očekáváními, což může obohatit jejich celkový vzdělávací proces. Na aplikované úrovni zjištění ukazují, že mezinárodní výměnné pobyty by měly zahrnovat nejen zaměření na akademické učení, ale i na rozvoj sociálních a kulturních dimenzí, které ovlivňují vnímání studentů a jejich schopnost efektivně se učit v mezinárodním prostředí (Bliuc 2011: 417–433).

V identitě jako akceptaci, jako kategorizaci a součástí projektu Erasmus se jedná o sociální aspekt, mající základy opět v psychologii a zároveň v sociálním konstrukt, kdy jde o to, zda je okolí ochotno akceptovat, tedy považovat jedince za svou součást "za jednoho z nás". Pokud se tak k danému jedinci začne společnost chovat, vyplývají z toho většinou určité prožitky, ale i povinnosti (Lupták: 2011/2012). V rámci výměnných pobytů se navzájem střetávají kultury, které mohou být v mnoha ohledech velice odlišné. Právě odlišnosti, ale mohou vést k prolínání identity člověka a skrz vzájemný respekt a pochopení můžeme získávat nové zkušenosti a vědomosti. Je poměrně běžné, že studenti zúčastňující se zahraniční mobility prožívají zajímavá střetnutí s různými identitami, ale mohou se setkat i s nepříjemnými situacemi. Běžně se vyskytující stereotypy mohou vést k problémům v komunikaci a vystupování. Negativní stereotypy mohou bránit těmto studentům ve vytváření sociálních vztahů ve vzdělávacím prostředí. To má zásadní význam, protože další integrace zahraničních studentů do společnosti do značné míry závisí na jejich úspěchu ve vysokoškolském vzdělání (Froehlich 2023: 264-290).

1.5 Resilience

Na základě studia odborné literatury jsem se setkala s termínem resilience. Domnívám se, že je vhodné ho zařadit do mé práce, neboť úzce souvisí s adaptací studentů programu Erasmus.

Resilience je sociální schopnost člověka zvládat stres, nepříznivé životní okolnosti a přizpůsobovat se změnám. Není to pevně daný rys osobnosti, ale dynamický proces, který se rozvíjí interakcí mezi jedincem a jeho prostředím (Thorová 2015: 40).

Individuální míra resilience, znamená, zda nepříjemná událost člověka oslabuje, nebo naopak posílí a pozitivně změní. Resilientní osoby často prožívají pozitivní emoce, humor, optimismus a vykazují motivaci ke změně. Mezi klíčové faktory resilience patří zdravé sebepojetí, sebeúcta, schopnost sociální interakce, kritické myšlení a odolnost vůči tlaku (Hart, Hartlová 2009: 507).

Tento koncept resilience lze dobře aplikovat na studenty programu Erasmus na Univerzitě Pardubice. Pobyt v zahraničí je pro ně významnou výzvou, musí se vyrovnat s jazykovou bariérou, odlišným akademickým systémem a kulturními rozdíly. Mnozí studenti uvádějí, že díky Erasmu objevili dovednosti, o nichž dříve netušili, že je mají. To potvrzuje, že resilience se může rozvíjet prostřednictvím nových zkušeností a nepředvídatelných situací. Program Erasmus přispívá k rozvoji klíčových aspektů resilience, studenti se učí přizpůsobivosti, nacházejí nové strategie v řešení problémů, posilují svůj optimismus a schopnost zvládat stres. Právě tyto vlastnosti jsou typické pro resilientní osoby (Thorová 2015: 40).

Resilience jako dynamický proces představuje klíčovou schopnost jedince přizpůsobovat se změnám, překonávat překážky a zvládat stres. V kontextu mezinárodního vzdělávání, jako je program Erasmus, hraje resilience zásadní roli v adaptaci studentů na nové kulturní a akademické prostředí. Pobyt v zahraničí přináší výzvy spojené s jazykovou bariérou, odlišnými normami a kulturními rozdíly, avšak zároveň podporuje rozvoj adaptability, sebevědomí a interkulturní kompetence. Tento proces úzce souvisí s konceptem kulturní identity a akulturace. Studenti se během svého pobytu setkávají s odlišnými hodnotovými systémy, což může vést k proměně jejich vnímání vlastní identity i k rozvoji interkulturní otevřenosti. Kulturní šok, etnocentrismus i kulturní relativismus se stávají součástí jejich zkušeností, přičemž efektivní schopnost mezikulturní komunikace je klíčem k úspěšné adaptaci.

1.6 Pohledy na kulturu: Program Erasmus a interakce mezi kulturami

Slovo kultura nese latinský kořen colere ve významu kultivování, obydlování, vzývání, ochrana. Cicero (106 – 43 př. n. l.) použil slovo kultura ve významu aktivního pěstování ducha, když označil filosofii za pěstění ducha. Tím položil základy pojetí kultury jako lidské

vzdělanosti. Kultura je chápána jako hlavní atribut člověka. První širokou antropologickou definici kultury podal Edward Burnett Tylor (1832-1917), který kulturu jako civilizaci chápe v nejširším etnografickém významu, jako komplexní celek, který v sobě zahrnuje znalosti, víru, umění, mravy, právo, obyčej a všechny další schopnosti a zvyky osvojené člověkem jako členem určité společnosti. Tento koncept je klíčový i pro studenty programu Erasmus, kteří se během svého pobytu setkávají s odlišnými kulturami a adaptují se na jejich zvyklosti. Franz Boas (1858-1942) nejenže prosadil antropologii jako vědu o kultuře, ale zavedl nepropustnou hranici mezi lidskou biologii a kulturou, když odlišil rasu, kulturu a jazyk. Studenti programu Erasmus překonávají tyto hranice prostřednictvím mezinárodních interakcí, které vedou k obohacení jejich vědění a zkušeností. Tématem kultury se zabývají ve svých knížkách Soukup (2009), Budil (1992), Čeněk, Smolík, Vykoukalová (2016).

Podle užšího pojetí, uplatňovaného v kulturní antropologii a také v interkulturní psychologii, je pojem kultura vztahován spíše k projevům chování lidí, tedy kulturou určitého společenství se míní jeho zvyklosti, symboly, komunikační normy a jazykové rituály, sdílené hodnotové systémy, předávané zkušenosti, zachovávání tabu (Průcha 2007: 45). Tyto prvky jsou klíčové při interakci mezi studenty programu Erasmus a jejich hostitelskými kulturami, neboť ovlivňují jejich schopnost efektivně komunikovat a porozumět odlišným kulturním normám.

Dle Budila (1992) se kulturou rozumí definovatelná skupina lidí, která vyznává podobné hodnoty, žije obdobným stylem života a hovoří stejným jazykem, dialektem, slangem nebo používá jednotnou terminologii. Výměnné pobyty v rámci programu Erasmus nabízejí studentům možnost setkat se s novými kulturními skupinami a pochopit jejich hodnotové systémy, což přispívá k jejich osobnímu i akademickému rozvoji.

Kulturní pluralita je teoretický princip, podle něhož se uznává, že jednotlivá společenství (národy, kmeny, etnika, rasy, náboženské skupiny) mají své specifické kultury, které je nutné považovat za zcela rovnocenné. Tento princip je zásadní pro program Erasmus, neboť podporuje myšlenku rovnosti kultur a učí studenty respektovat a oceňovat kulturní rozdíly (Průcha 2007: 46).

Kolman chápe kulturu jako komplexní model reality, který ovlivňuje vnímání, myšlení, cítění a chování lidí. Při setkání dvou kultur dochází ke střetu dvou pojetí reality. Výsledkem může být vzájemné obohacení, ale může také dojít k následkům negativním (Kolman 2005: 24).

Erasmus studenti jsou přímými účastníky těchto kulturních interakcí, které mohou přinést nejen nové poznatky, ale také výzvy spojené s interkulturní adaptací.

1.7 Etnocentrismus, kulturní relativismus a program Erasmus

Pokud někdo považuje způsob života ve vlastní kultuře za lepší než v jiných kulturách, hovoří se o etnocentrismu. Na základě standardů vlastní kultury mají lidé tendenci posuzovat kulturní prvky jiné kultury. Sklon člověka k preferování vlastního způsobu života před všemi ostatními se může projevit například při setkání studentů v mezinárodních vzdělávacích programech, jako je program Erasmus. Zahraniční studenti mohou pociťovat kulturní šok, předpojatost nebo dokonce odmítnutí ze strany domácích studentů, kteří hodnotí jejich zvyky a chování podle standardů vlastní kultury. Etnocentrismus lze považovat za exemplární systém negativních předsudků, neboť vše kulturně odlišné je v jeho intencích automaticky vnímáno jako patologická úchylka (Čeněk, Smolík, Vykoukalová 2016: 55).

Opakem etnocentrismu je kulturní relativismus, který hraje klíčovou roli v mezinárodním vzdělávání a interkulturním porozumění. Program Erasmus může podporovat kulturní relativismus tím, že studentům umožňuje žít v jiném kulturním prostředí, přijmout jeho hodnoty a pochopit odlišné způsoby života. Kulturní relativismus tedy říká, že každá kultura je jiná a pochopitelná jen z vlastní perspektivy, proto studium cizích kultur vyžaduje schopnost porozumění a otevřenosti (Průcha 2007: 46, Vykoukalová 2016: 55).

Etnocentrismus je svým způsobem zveličení, které omezuje vnímání jiných zemí a sociálních skupin a je v tomto ohledu pokřivením reality (Shiarev 2020: 59). Program Erasmus tím, že studenty vystavuje různorodým kulturám, pomáhá tento jev překonat. Interakce mezi studenty různých národností přispívá k pochopení odlišností a ke snížení kulturních předsudků. Program Erasmus tak slouží jako nástroj pro podporu interkulturní tolerance a globalizovaného vzdělávání.

1.8 Akulturace studentů programu Erasmus: Výzvy a procesy kulturní adaptace

Kultura, podobně jako druhy organismů, podléhá změnám, vyvíjí se a proměňuje. Evoluce kultury se odehrává prostřednictvím jednotlivých kulturních změn, přičemž kulturní prvky mohou migrovat. V důsledku přímého a nepřerušovaného kontaktu mezi dvěma kulturami

může docházet k akulturaci. To znamená, že kulturní prvky se ovlivňují a mohou být přeneseny. Studium těchto kulturních změn ukazuje, že neexistují čisté, původní kultury, které by se vyvíjely bez kontaktu s jinými (Soukup 2009: 25). Akulturace je sociální proces, který se uskutečňuje vždy, když dochází k dlouhodobému kontaktu mezi dvěma nebo více kulturami současně (Průcha 2007: 87).

Melville Jean Herskovits formuloval hypotézu dynamiky a změny kultury. Tento proces kulturní změny lze pochopit především analýzou potřeb, zájmů a motivací, které vedou jednotlivce k akceptování nebo odmítnutí kulturních inovací. Každá společnost chrání své kulturní ohnisko, které je v jejím středu zájmu. Kulturní ohnisko stále ovlivňuje myšlení a úvahy, a nové ideje vznikají právě z těchto vlivů. Přijetí kulturních inovací nastává tehdy, pokud přispívají k rozvoji tohoto kulturního ohniska. V procesech kulturních kontaktů, například silné akulturace, mohou prvky, které tvoří kulturní ohnisko, podléhat kulturní reinterpetaci (Soukup 1994: 116). Existují čtyři základní typy akulturace. Asimilace znamená, že jedinec přijímá zvyky a hodnoty nové kultury a následně zavrhuje chování a hodnoty původní kultury. Separace nastává, když jedinec dává přednost své původní kultuře. Integrace znamená, že jedinec přijímá hlavní rysy obou kultur. Marginalizace nastává, když jedinec odmítá obě kultury. Akulturaci jedince ovlivňuje řada faktor (Čeněk, Smolík, Vykoukalová 2016: 47, Kassin 2007: 519).

Pro studenty, kteří se účastní programu Erasmus, může být proces akulturace náročnější než pro jiné. Ze studií vyplývá, že zahájení pobytu v nové kultuře bývá spojeno se smutkem, úzkostí a dalšími stavy, které mohou narušovat duševní rovnováhu. Tento problém je známý jako akulturační stres nebo kulturní šok (Kassin 2007: 520).

Erasmus studenti procházejí procesem akulturace, který nastává při jejich pobytu v cizí zemi a při setkání s novou kulturou. Tento proces může mít různé podoby v závislosti na míře přizpůsobení se nové kultuře. Někteří studenti přijímají nové kulturní hodnoty a praktiky, což je typické pro asimilaci, jiní usilují o integraci, kdy se snaží skloubit prvky své původní kultury s těmi z nové kultury.

Někteří se mohou rozhodnout zůstat věrní své původní kultuře a procházet procesem separace. Tento proces může být pro zahraniční studenty náročný a spojovat se s akulturačním stresem neboli kulturním šokem, což je běžná reakce na změny v kulturním prostředí. Na druhé straně kontakt s novou kulturou umožňuje studentům nejen přizpůsobit se, ale také přispět k obohacení a změně kulturního prostředí, do kterého přicházejí.

1.9 Kulturní šok

Při pobytu v cizí kultuře dochází u lidí k psychické, emocionální a kulturní reakci. Změny, odlišnosti, nedorozumění a neporozumění nové kultuře mohou vyvolat kulturní šok. Člověk, který se ocitá mimo svou původní kulturu a každodenní realitu, se musí adaptovat na neznámé prostředí. Nejprve může pociťovat nejistotu, strach, úzkost až dezorientaci ve vztahu k jinému jazyku, hodnotám, normám, zvykům a společenským pravidlům. Neví, co se od něj očekává, ani co může očekávat od lidí v novém prostředí. Tento stav může vést k pocitům vlastní nedostatečnosti, selhání, bezmocnosti a ztráty důvěry v sebe sama (Půtová 2017).

Kulturní šok představuje nejen psychický, ale i fyzický diskomfort. Může se projevat smutkem, melancholií, podrážděností až depresí, steskem po rodině a idealizací vlastní kultury. V některých případech dochází k psychosomatickým potížím, jako jsou bolesti hlavy, nevolnost, nechutenství, nespavost či naopak nadměrný spánek a únava. Pocit osamělosti a sociální izolace může vést až k negativnímu postoji vůči hostitelské kultuře nebo dokonce ke ztrátě vlastní identity (Půtová 2017).

Jedním z důsledků střetu s cizí kulturou může být také potravinový šok, tedy nepřijetí určitých jídel, která jsou ve vlastní kultuře považována za neobvyklá nebo nechutná (Soukup 2009). Kromě toho lidé prožívající kulturní šok často uvádějí obtíže s přizpůsobením se novému prostředí, problémy s vytvářením nových návyků a pocity ztráty, zmatku a úzkosti. Frustraci mohou způsobit i drobné kulturní odlišnosti, nesnáze ve společenském styku a pocity deprese. Intenzita kulturního šoku závisí na velikosti rozdílů mezi domovskou a hostitelskou kulturou, na statusu jedince v nové zemi a na tom, zda má v hostitelské zemi přátele, přičemž kontakty s místními obyvateli mohou přizpůsobení výrazně usnadnit (Kolman 2005: 139).

Podpora v procesu adaptace hraje klíčovou roli při zmírňování kulturního šoku. Erasmus Student Network (ESN) poskytuje zahraničním studentům veškeré důležité informace od základních údajů o dopravě a ubytování až po orientační a akademické znalosti a to během tzv. Welcome Weeku. Studenti účastníci se těchto schůzek se zapojují do komunikačních skupin. Nebo se obracejí na ESN, pokud pociťují dopady kulturního šoku více intenzivně. Tyto pocity nelze zcela eliminovat, neboť i přes veškerou snahu ESN a univerzity je přizpůsobení se nové kultuře individuálním procesem, který si vyžaduje čas a vlastní zkušenost.

Existuje několik způsobů, jak se vyrovnat s kulturním šokem. Klíčová je trpělivost, protože každý člověk se adaptuje jinak a délka zvyknutí si na nové kulturní prostředí se může lišit. Mezi účinné strategie zvládnutí kulturního šoku patří trpělivost, pravidelná fyzická aktivita,

udržování kontaktu s vlastní i novou kulturou, přijetí odlišností, pěstování zájmů a plánování krátkodobých cílů (Půtová 2017).

K lepší adaptaci přispívá také podpora organizace ESN, která pořádá sportovní a společenské akce, díky nimž studenti poznávají nejen místní kulturu, ale i další zahraniční studenty. Antropologové dokazují, že kognitivní procesy ovlivňující chování lidí nejsou univerzální, což znamená, že lidé z různých kultur mohou vnímat situace odlišně. Studium těchto rozdílů je klíčové pro lepší porozumění a efektivní komunikaci (Soukup 2009). To platí i pro studenty programu Erasmus, kteří se setkávají s jiným způsobem myšlení a chování, než na jaký jsou zvyklí.

Například vnímání času se liší mezi jednotlivými národy. Z mého výzkumu vyplynulo, že studenti z Portugalska, Španělska nebo Itálie mají volnější přístup k dochvilnosti a drobné zpoždění nepovažují za neslušné. V českém vzdělávacím systému je však dochvilnost považována za projev respektu, a proto může být opožděný příchod vnímán jako neuctivý. Další rozdíly se projevují v neverbální komunikaci. Italové, Španělé nebo Řekové často mluví hlasitě, používají mnoho gest a doteků, což je pro ně přirozené. Pro Čechy je však taková forma komunikace méně obvyklá, což může zahraničním studentům připadat jako chladné nebo rezervované chování. Mnoho studentů programu Erasmus právě tuto odměřenost Čechů uvádí jako jednu z kulturních odlišností, na kterou si museli zvykat. Odlišnosti se objevují i ve výuce a přístupu ke studiu, a to zejména v metodách výuky, interakci mezi učiteli a studenty, způsobu hodnocení a důrazu na samostatnost studentů.

1.10 Interkulturní komunikace a kompetence v sociokulturní adaptaci zahraničních studentů programu Erasmus

Interkulturní komunikace je termín označující procesy interakce a sdělování probíhající v nejrůznějších typech situací, při nichž jsou komunikujícími partnery příslušníci jazykově anebo kulturně odlišných etnik, národů, rasových či náboženských společenství. Tato komunikace je determinována specifickými jazyky, kultur, mentalit a hodnotových systémů komunikujících partnerů. Subjekty mezikulturní komunikace vstupují do komunikačního procesu s odlišnými, determinovanými kognitivními a emocionálními strukturami, s odlišnými způsoby vnímání a hodnocení skutečnosti (Průcha 2010: 16-17).

V globálním prostředí nabývá komunikace nových rozměrů, neboť musí řešit i otázky střetu různých národních kultur. Tyto střety mohou vést k nepochopení, nedorozumění, odlišné

interpretaci, rozdílným způsobům řešení a mohou se stát příčinou neúspěchu. Umění interkulturní komunikace nespočívá jen v dokonalé znalosti gramatiky a odborné terminologie, její významnou součástí je způsob, jakým je zprostředkován sociální styk (Hrbek 2008: 13).

Sociální interakce je vzájemné působení, reagování, ovlivňování jedince a skupin. Je založená na sociální percepci. Vnímání je proces, ve kterém prostřednictvím smyslů přijímáme informace ze svého okolí. Základním nástrojem je sociální zkušenost a interpersonální recepce, registrace projevů druhého člověka. V průběhu sociální percepce vnímáme vnější znaky jako je vzhled, verbální a neverbální projevy, chování v situaci, dále vše porovnáváme se svou zkušeností, dle našich identifikačních pravidel a věnujeme se kvalitě obsahu komunikačního sdělení. Máme snahu vytvořit si ucelený, i když často zkreslený obraz o člověku. Hledáme a nacházíme vysvětlení, proč se druhý chová tak a ne jinak. Tyto příčiny sociálního chování ovšem můžeme posuzovat mylně, pokud neznáme a nejsme součástí kultury daného jedince. Sociální mezilidská komunikace je výměna informací mezi lidmi, včetně změn a formulování informace, také zkreslování informace. Angelma je slovo převzaté z řečtiny, znamená poselství, nebo zprávu. Každé angelmatické sdělení prochází fázemi zakódování sdělení a dekodování sdělení recipientem. Mezi oběma fázemi může, vzniknou komunikační šum, k jinému výkladu, nebo nepochopení. Nemusí vždy jít o verbální komunikaci, někdy stačí gesto. Čím jsou si kultury vysílatele a recipienta vzdálenější, tím je větší pravděpodobnost až fatálního šumu. ESN významně přispívá k eliminaci těchto komunikačních šumů mezi zahraničními studenty a jejich hostitelským prostředím. Neverbální komunikace je zdrojem nejčastějších omylů, nepřesných výkladů v interkulturní sféře (Hrbek 2008: 9 in Kassin 2007: 125).

V souvislosti s potřebou zdokonalovat interkulturní komunikaci mezi lidmi různých zemí se vyvinul pojem interkulturní kompetence. Interkulturní kompetence je schopnost jedince realizovat s využitím osvojených znalostí o specifických národních/etnických kultur a příslušných dovedností efektivní komunikaci a spolupráci s příslušníky jiných kultur. Základem interkulturní kompetence je jazyková vybavenost jednotlivce a respektování kulturních specifických partnerů. Za interkulturně kompetentní lze považovat osobu, která se naučila vnímat zvláštnosti jiné kultury, chápat je a adekvátně se chovat, aniž by se vzdala vlastní kulturní identity při svém pobytu v zahraničí. Teze o interkulturní kompetenci mají většinou charakter postulátů, žádoucích cílů, faktická zjištění o reálně osvojené interkulturní kompetenci jsou ojedinělá (Průcha 2010: 46-47).

Bez jazyka není komunikace a bez znalosti cizího jazyka nelze uskutečňovat interkulturní komunikaci. Většina států v Evropě se učí angličtinu jako první cizí jazyk, vyučovaný už na základních školách. V doporučení Evropského parlamentu a Rady Evropské unie o klíčových kompetencích pro celoživotní učení z roku 2006 je komunikační kompetence v cizích jazycích založena na schopnosti porozumět, vyjádřit se a tlumočit představy, myšlenky, pocity, skutečnosti a názory v ústní i psané formě v společenských a kulturních situacích při vzdělávání, v odborné přípravě, v práci, doma a ve volném čase podle přání a potřeb daného jedince. Komunikace v cizích jazycích rovněž vyžaduje takové dovednosti, jako je pochopení jiných kultur a jejich zprostředkování. (Průcha 2010: 31 in Hasil 2011: 14).

V tomto ohledu se program Erasmus a aktivity organizované ESN ukázaly jako významné nástroje pro rozvoj interkulturní kompetence. Zahraniční studenti programu Erasmus na Univerzitě Pardubice často disponují vysokou úrovní jazykové kompetence, která jim umožňuje nejen snadněji komunikovat v akademickém prostředí, ale i usnadňuje adaptaci na nové kulturní prostředí.

Pro cizince, který žije v cizí zemi, v zemi s odlišnou kulturou, ovládnutí sociokulturní kompetence (spolu s kompetencí sociolingvální) doslova podmiňuje jeho začlenění do společnosti, jeho plnou adaptaci v novém prostředí, jeho plnou společenskou integraci. Zároveň by si měl uchovat svou vlastní kulturní integritu (Hasil 2011: 41).

1.11 Adaptace studentů programu Erasmus

Adaptace je obecná vlastnost organismů přizpůsobovat se podmínkám ve kterých existují. Z psychologického hlediska zahrnuje přizpůsobení se chování, vnímání, myšlení, postoje. V rámci sociologie je to proces postupného přizpůsobování se člověka sociálním podmínkám. Adaptace sociální je posun, k němuž dochází v sociálních, psychologických či kulturních rysech jedince po přechodu do nového prostředí (Hart, Hártlová 2009: 16).

Proces akulturace je úzce spojen s adaptací jednotlivců na nové kulturní prostředí. John Widdup Berry rozlišuje tři hlavní formy adaptace, které se vzájemně doplňují a ovlivňují celkovou pohodu jedince (Berry 2019: 1). Tyto formy adaptace jsou zvláště relevantní pro studenty programu Erasmus, kteří se ocitají v nové akademické a sociokulturní realitě.

Psychologická adaptace studenta se zaměřuje na vnitřní prožívání během pobytu v zahraničí, včetně pocitu pohody, duševní stability a sebeúcty. Úspěšná psychologická adaptace znamená, že se student cítí komfortně v novém prostředí a dokáže zvládat stres spojený s kulturními rozdíly či akademickými nároky. Důležitými faktory jsou otevřenost ke změnám, předchozí zkušenosti s mezikulturním prostředím a schopnost vyrovnávat se s nejistotou. Studenti programu Erasmus často prožívají fázi kulturního šoku, která se může projevat pocity osamělosti, nejistoty nebo frustrace. Jakmile však překonají počáteční obtíže, obvykle posílí svou psychickou odolnost a získají větší sebevědomí.

Sociokulturní adaptace zahrnuje schopnost studenta efektivně fungovat v nové společnosti, což zahrnuje osvojení si sociálních norem a pravidel hostitelské země. Úspěšné navazování mezilidských vztahů s místními studenty, akademickými pracovníky nebo s ostatními zahraničními studenty a orientace v akademickém prostředí je klíčové pro úspěšnou adaptaci.

Dále jazykové bariéry hrají klíčovou roli v sociokulturní adaptaci. Studenti s dobrou znalostí angličtiny nebo jazyka hostitelské země se snáze zapojují do sociálních aktivit a lépe se přizpůsobují akademickému prostředí. Naopak nedostatečná jazyková vybavenost může vést k izolaci a pomalejší adaptaci. Jak studenti, tak akademičtí pracovníci obvykle ovládají anglický jazyk, což pro ně znamená úspěšné začlenění do mezinárodního akademického prostředí.

Významnou roli v adaptaci studentů hraje také studijní kultura, která se v jednotlivých zemích výrazně liší. Zatímco v některých státech je výuka interaktivní a založená na diskusích, jinde se klade důraz na samostatné studium a individuální práci. Studenti programu Erasmus si často uchovávají návyky ze svého domácího vzdělávacího systému, což může ovlivnit jejich akademický výkon i způsob, jakým se zapojují do výuky v hostitelské zemi.

Interkulturní adaptace reflektuje schopnost studentů navazovat pozitivní vztahy s lidmi z jiných kultur. Hlavní faktory adaptace zahrnují toleranci k odlišným kulturním hodnotám a zvykům, schopnost překonávat stereotypy a předsudky, ochotu komunikovat a navazovat přátelství s lidmi různých národností. Výzkumy ukazují, že studenti programu Erasmus často vytvářejí multikulturní sociální sítě, což jim pomáhá lépe se orientovat v jiných kulturách a rozvíjet interkulturní kompetence. Někteří studenti si dokonce po návratu domů uchovávají mezikulturní přátelství či vztahy, což svědčí o úspěšné interkulturní adaptaci. Proces adaptace studentů programu Erasmus často odpovídá takzvané „U křivce akulturace“ (Kolman 2005: 3).

Proces adaptace studenta na nové prostředí lze rozdělit do čtyř fází. Nejprve přichází euforie z nového prostředí, známá také jako fáze líbánky, kdy je student nadšený z nových zážitků, poznávání kultury a lidí. Nicméně může nastat kulturní šok, kdy se objevují první problémy, jako jsou jazykové bariéry, akademické nároky nebo pocit izolace. Postupem času dochází k postupné adaptaci, během níž si student zvyká na nové podmínky, získává sociální kontakty a lépe zvládá každodenní výzvy. Nakonec nastává fáze úplné integrace nebo návratu domů, kdy student v ideálním případě plně porozumí novému prostředí, nebo při návratu domů si uvědomí význam vlastní kultury.

Proces adaptace studentů programu Erasmus lze charakterizovat jako „adjustaci“ (Hartl, Hartlová 2004: 8), tedy přizpůsobení novému prostředí, v němž si jednotlivci osvojují nové způsoby jednání, komunikace a sociální interakce. V případě studentů programu Erasmus tento proces zahrnuje nejen přijetí nového akademického systému, ale také začlenění do odlišného kulturního kontextu. Vstup na vysokou školu v cizí zemi vyžaduje přizpůsobení novým výukovým metodám, akademickým normám a komunikačním strategiím, které se mohou výrazně lišit od zvyklostí v jejich domovských školách.

Tento typ adaptace často znamená překonávání předchozích vzorců chování a vystupování z komfortních zón. Studenti se snaží osvojit si nové kulturní a akademické návyky tak, aby co nejlépe naplnili očekávání univerzitního prostředí a místní společnosti (Hartl, Hartlová 2004: 8).

Mezikulturní adaptace, již zahraniční studenti procházejí, je úzce spjata s procesem akulturace. Akulturace je dlouhodobý proces, který nastává při přímém kontaktu mezi příslušníky různých kulturních společenství a vede k přijímání nových kulturních vzorců jednou či oběma skupinami. Žádná kultura neexistuje v úplné izolaci, i když v některých případech může být kontakt omezený, vždy dochází k určité míře výměny a prolínání kulturních prvků. Díky tomuto postupnému sbližování nemusí být kulturní rozdíly pro zahraniční studenty tak výrazným šokem, jak by se mohlo na první pohled zdát.

2 VÝZKUMNÁ ČÁST

2.1 Metodologie výzkumu

Tato bakalářská práce využívá kvalitativní přístup, který je vhodný pro hlubší porozumění zkušeností, které zahraniční studenti získali na Univerzitě v Pardubicích. Kvalitativní přístup jsem zvolila z důvodu toho, že umožňuje studovat proces adaptace. V mém případě se jedná o adaptaci zahraničních studentů na Univerzitě v Pardubicích. Také mi pomohl získat podrobný popis a vhled při zkoumání této skupiny (Hendl 2023: 50).

Kvalitativní výzkum byl zvolen s cílem podrobně analyzovat proces adaptace a proměny, kterými zahraniční studenti procházejí (Hendl 2023: 50). Zaměřuje se na roli organizace Erasmus Student Network (ESN) Pardubice, která hraje klíčovou roli v procesu začleňování studentů do akademického a kulturního prostředí. Tento přístup umožňuje identifikovat způsoby, kterými ESN podporuje studenty v překonávání kulturních rozdílů, a zmapovat používané adaptační strategie.

2.2 Výzkumná otázka

"Jak probíhá sociokulturní adaptace zahraničních studentů programu Erasmus na Univerzitě Pardubice?"

Pro její zodpovězení byly využity metody zúčastněného pozorování, nestrukturované rozhovory a polostrukturované rozhovory.

2.3 Metody výzkumu

2.3.1 Zúčastněné pozorování

Od října roku 2024 působím jako členka ESN Pardubice, což mi umožňuje získat přímý pohled do komunity zahraničních studentů.

Zúčastnila jsem se deseti akcí pořádaných ESN, kde bylo možné sledovat dynamiku interakce mezi studenty, jejich zapojení do aktivit a průběh adaptace.

Akce byly rozděleny na ty, kde jsem se soustředila výhradně na pozorování a na ty kterých jsem se účastnila aktivně, pomáhala s plánováním a realizací (Novotná, Špaček 2019: 370).

Na dvou akcích jsem se aktivně podílela na jejich plánování a organizaci, zajišťovala nákup potřebných věcí a následně vypracovala záznam z akce. Jednalo se o podzimní tematický konverzační event, při kterém jsme vyřezávali dýně, a o společenský večer s ESN.

Na pěti akcích jsem provedla zúčastněné pozorování, mezi studenty programu Erasmus. ESN organizuje širokou škálu aktivit, mezi které patří kulturní události, poznávací výlety do historických českých měst, a to nejen v okolí Pardubic. Kromě toho pořádají také společenské akce, například tematické večírky nebo sezónní eventy. Sledovala jsem klíčové faktory ovlivňující adaptaci studentů, míru iniciativy, jazykovou bariéru ale také i otevřenost vůči novým zkušenostem, které mohou proces začlenění usnadnit i zkomplikovat.

Na zbývajících třech akcích byli pouze dobrovolníci z řad ESN. Jednalo se především o interní meetingy a pracovní schůze. Sledovala jsem, jak dobrovolníci komunikují se studenty programu Erasmus, jak probíhá organizace aktivit a jak se řeší případné problémy. Pozorovala jsem, jak se při těchto schůzkách diskutují zpětné vazby, vyhodnocují minulé akce a jakým způsobem se dobrovolníci připravují na další aktivity, aby komunikace se studenty programu Erasmus byla co nejefektivnější.

Poznatky byly zaznamenávány, a to převážně prostřednictvím heslovitých poznámek, aby nedocházelo k narušení přirozeného průběhu interakcí (Novotná, Špaček 2019: 380).

2.3.2 Nestrukturované rozhovory

Během akcí ESN byly vedeny neformální rozhovory se zahraničními studenty, celkem 25. Cílem bylo zjistit jejich dojmy z pobytu, překážky, které musely překonat, a faktory, jež jim nejvíce pomohly při adaptaci (Novotná, Špaček 2019: 326).

2.3.3 Polostrukturované rozhovory

Byly provedeny tři hloubkové rozhovory se zahraničními studenty zaměřené na jejich zkušenosti s integrací do českého akademického a společenského prostředí. Informanty jsem vybírala na základě jejich ochoty podělit se o své zkušenosti a prohloubit rozhovor na základě vzájemného důvěrného vztahu. Díky charakteru našeho vztahu byly rozhovory provedeny

v přátelském duchu bez jakéhokoliv stresu. Tento vztah mi také poskytl upřímný pohled na jejich adaptaci a zkušenosti v hostitelském prostředí. Všechny rozhovory se zahraničními studenty byly vedeny v anglickém jazyce.

Další rozhovory proběhly s částí výkonného výboru ESN, který hraje roli v procesu adaptace zahraničních studentů. Mými informanty byli aktivní členové, kteří již zrealizovali řadu podpůrných aktivit pro zahraniční studenty na Univerzitě Pardubice. Tito respondenti sdíleli své zkušenosti, postřehy o tom, jak zahraniční studenti zvládají pobyt v nové zemi, a jakým způsobem ESN podporuje jejich adaptaci.

Pro zajištění komfortního prostředí byly rozhovory vedeny v neformálním prostředí, převážně v oblíbených kavárnách, aby se respondenti cítili uvolněně (Hendl 2023: 167).

Obsah rozhovorů se zahraničními studenty programu Erasmus

Polostrukturované a zčásti též nestrukturované rozhovory se zahraničními studenty zahrnovaly následující tematické okruhy:

První dojmy z univerzitního a městského prostředí

Vnímání nového prostředí po příjezdu.

Akademické výzvy

Bariéry spojené s výukovým systémem (rozvrh hodin, zkouškové období, jazyk výuky).

Sociokulturní adaptace

Zkušenosti s navazováním vztahů s českými studenty a zapojením do místních komunit.

Podpůrné mechanismy

Hodnocení podpory poskytované ESN a univerzitou.

Kulturní šok a jeho zvládnání

Strategie, které studenti využívají k překonání kulturních odlišností a případného kulturního šoku.

Obsah rozhovorů s dobrovolníky ESN

Polostrukturované rozhovory s dobrovolníky Erasmus Student Network (ESN) Pardubice zahrnovaly následující tematické okruhy:

Vnímání zahraničních studentů

Hodnocení začlenění zahraničních studentů do univerzitního a místního prostředí.

Nejčastější problémy

Bariéry a výzvy, kterým studenti čelí v sociální i akademické oblasti.

Podpůrné aktivity ESN

Konkrétní formy podpory (orientační programy, kulturní a společenské akce) a jejich vliv na proces adaptace studentů.

Možnosti zlepšení

Návrhy na rozšíření podpory poskytované zahraničním studentům a zlepšení činnosti ESN.

Role univerzity

Podíl univerzity na procesu adaptace zahraničních studentů a spolupráce s ESN při řešení vzniklých problémů.

2.4. Etické aspekty výzkumu

Informovaný souhlas

Všichni účastníci rozhovorů byli předem informováni o cílech výzkumu a svých právech. Účast byla podmíněna podepsáním informovaného souhlasu, nebo stvrzena verbálním souhlasem s výzkumem, přičemž každý účastník měl možnost kdykoli odstoupit bez udání důvodu (Novotná, Špaček 2019: 71).

Anonymita a důvěrnost

Veškerá získaná data byla anonymizována a využita výhradně pro účely této práce. Identita respondentů zůstane chráněna jak během výzkumu, tak i po jeho dokončení (Novotná, Špaček 2019: 79).

2.5 Výzkumná pozice

Jako studentka třetího ročníku Univerzity Pardubice jsem si vědoma své znalosti akademického prostředí, což může ovlivnit mé vnímání některých aspektů výzkumu. Tento fenomén je označován jako „slepota v domácím prostředí“, kdy se výzkumník nemusí zaměřit na běžné jevy, protože mu připadají samozřejmé (Novotná, Špaček 2019: 369).

V rozhovorech jsem se proto snažila reflektovat své vlastní zkušenosti z počátku studia a porovnat je s perspektivou zahraničních studentů. Zároveň jsem si vědoma, že má pozice vydávat sběr i interpretaci dat mé charakteristiky, jako jsou věk nebo gender, mohou ovlivnit dynamiku interakce s respondenty.

Dalším faktorem byla jazyková bariéra, neboť angličtina nebyla rodným jazykem ani mým, ani většiny respondentů, což mohlo ovlivnit hloubku některých rozhovorů. Přesto jsem se snažila zajistit co nejvyšší kvalitu a objektivitu získaných dat.

V rámci výzkumu jsem zaujala etický přístup, který umožňuje pohled na zkoumanou skupinu z perspektivy člena jiné skupiny (Hendl 2023: 121).

2.5.1 Limity výzkumu

Můj výzkum byl omezen dobou studia Erasmus studentů na Univerzitě Pardubice, která trvala maximálně jeden až dva semestry, což mohlo ovlivnit jeho rozsah a hloubku. Jazyková bariéra spojená s rozdílnou úrovní znalostí angličtiny komplikovala komunikaci s respondenty i sběr dat.

2.6. Analýza Erasmus studentů na univerzitě Pardubice

Podle dostupných údajů je největší zájem o studium na ekonomické fakultě, druhá velmi oblíbená fakulta je filozofická. Velký počet studentů programu Erasmus je i na inženýrské a zdravotnické fakultě. V zimním semestru bylo na univerzitě zapsáno 90 studentů programu Erasmus, z nichž část pokračuje po celý akademický rok, avšak většina volí studium pouze na jeden semestr. Nejpočetnější zastoupení letos mají studenti ze Španělska, Itálie, Portugalska, Řecka a Turecka. Věková kategorie většiny studentů se pohybuje mezi 19 a 23 lety.

2.6.1. Charakteristika výzkumného terénu a účastníků výzkumu – mezinárodních studentů

V rámci výzkumného šetření jsem realizovala hloubkové nestrukturované a polostrukturované rozhovory s 18 účastníky a účastnicemi programu Erasmus na Univerzitě Pardubice.

Věk respondentů je 19–26 let. Největší počet respondentů pocházel z filozofické a ekonomické fakulty, které jsou známé vysokým počtem studentů programu Erasmus. Z této analýzy lze konstatovat, že všichni respondenti byli na svém prvním programu Erasmus. Velká část studentů si zvolila pobyt na jeden semestr, což je dáno i finanční náročností tohoto pobytu. Úroveň angličtiny mezi respondenty se pohybovala od B1 po C2.

Mezi nejčastěji uváděné důvody pro výběr Univerzity Pardubice patřily: pozitivní zpětná vazba od přátel, bohatá historie České republiky, cenová dostupnost, blízkost k Praze a poklidné město s dobrou sociální a kulturní vybaveností.

Všichni respondenti bydlí v kampusu na kolejích. Mezi země původu studentů patří Itálie, Řecko, Portugalsko a Turecko. Důvody pro absolvování pobytu zahrnovaly touhu po mezinárodní zkušenosti, osobním rozvoji, cestování a nových zážitcích. Česká republika byla vnímána jako země s bohatou historií a kulturou, která nabízí nízké náklady na život.

2.6.2 Charakteristika respondentů dobrovolníků ESN

Do výzkumu bylo zahrnuto celkem 7 respondentů, kteří byli dobrovolníky z neziskové organizace ESN. Polostrukturované rozhovory byly provedeny s administrativními pracovníky spolku, konkrétně s prezidentem, jehož funkcí je zajišťování spojení mezi univerzitou a studenty programu Erasmus, pomáhá s orientací, organizuje orientační videohovory a řeší administrativní záležitosti. Dále s viceprezidentem, který svou činností podporuje prezidenta, koordinuje aktivity organizace a zajišťuje hladký průběh akcí. A také s pokladníkem, který spravuje finance organizace, připravuje rozpočet a vydává ESN a SIM karty pro studenty.

Kromě rozhovorů s členy ESN Board, byly vedeny i nestrukturované rozhovory s dalšími členy spolku, včetně „buddies“ a dalších aktivních dobrovolníků. Tento přístup umožnil otevřenou a flexibilní diskusi, díky níž bylo možné získat hlubší a autentičtější informace o potřebách studentů programu Erasmus.

2.7. Výsledky šetření: analýza a interpretace rozhovorů a pozorování studentů programu Erasmus

Tato kapitola shrnuje interpretované výstupy z rozhovorů se zahraničními studenty programu Erasmus, kteří sdílejí své zkušenosti s adaptací na univerzitní prostředí, výukový systém a místní kulturu. Jejich výpovědi odhalují nejen výzvy, se kterými se setkali, ale i strategie, jak se s nimi vyrovnávali.

2.7.1 Akademické prostředí a organizace výuky

Studenti hodnotí Univerzitu Pardubice jako velmi dobře organizovanou s přátelským přístupem vyučujících. Oceňují jejich otevřenost, vstřícnost a dobrou jazykovou připravenost, což usnadnilo jejich studium.

*„Univerzita je skvěle organizovaná a vyučující jsou velmi přátelští a vstřícní. Oceňuji jejich otevřenost i jazykovou připravenost, která nám studium výrazně usnadnila.“
(Respondent z Itálie, 22 let, Filozofická fakulta)*

Přestože se studenti museli přizpůsobit jinému systému průběžných úkolů a seminárních prací, nakonec pochopili jejich přínos a hodnotili je jako efektivní formu studia. Výukový systém byl podle nich dobře nastaven, poskytoval dostatek času na samostudium i přípravu na zkoušky.

V rámci sběru dat informací jsem vedla rozhovory se studenty Fakulty ekonomické a Fakulty informatické. Nejlépe hodnotili systém výuky na Filozofické fakultě, kde se studenti programu Erasmus setkávali s místními studenty. Ačkoli to pro ně bylo zpočátku nepohodlné a raději by preferovali výuku pouze v rámci své skupiny, na konci pobytu tuto formu interakce ocenili.

„Zpočátku mi přišlo zvláštní, že se na seminářích tolik diskutuje, ale nakonec mi to pomohlo lépe pochopit probíranou látku.“ (Respondentka z Turecka, 22 let, Filozofická fakulta)

Na druhou stranu někteří studenti uvedli, že jim systém výuky nevyhovoval. Vadil jim větší důraz na aktivní přístup studentů, seminární práce, úkoly a prezentace.

2.7.2 Mentální zdraví a studijní atmosféra

Program Erasmus měl pozitivní dopad na mentální zdraví studentů. Někteří se cítili méně pod tlakem než na své domovské univerzitě.

„Erasmus měl velmi pozitivní dopad na mé mentální zdraví. Ve srovnání s domovskou univerzitou jsem tu necítila tak velký tlak.“ (Respondentka z Itálie, 22 let, Filozofická fakulta)

Kampus studenti vnímají jako moderní a příjemný, což podporuje jejich studijní atmosféru. Přesto během pobytu zažívali stres, který jim pomohla zvládat podpora ostatních studentů programu Erasmus.

„Setkání s jinými hodnotami a kulturními normami mě donutilo přemýšlet o vlastní identitě a otevřít se novým perspektivám.“ (Respondent z Řecka, 19 let)

Informanti z Turecka zdůraznili, že program Erasmus pro ně představoval jedinečnou příležitost získat studijní víza a vycestovat. Pobyt v zahraničí jim pomohl překonávat překážky a zlepšit interkulturní dovednosti.

„Pobyt v zahraničí mě naučil lépe se přizpůsobit novým situacím, překonávat překážky a zvládat stres.“ (Respondentka z Turecka, 22 let, Ekonomická fakulta)

2.7.3 Město Pardubice a jeho atmosféra

Pardubice zanechaly v některých studentech velmi dobrý dojem. Popisují je jako poklidné, ale zároveň dobře vybavené město s dostupnou přírodou.

„Pardubice mě mile překvapily svou poklidnou atmosférou a zároveň dobrou vybaveností. Nejvíc se mi líbí, že příroda je hned kousek od kampusu.“
(Respondentka z Turecka, 21 let)

Některé studenty však více okouzila Praha. Jedna respondentka si vybrala Českou republiku na základě doporučení rodiny, která chválila Prahu, ale nakonec si oblíbila Pardubice natolik, že zde zvažuje budoucí život. *„Původně jsem si vybrala Českou republiku kvůli doporučení rodiny, která chválila Prahu. Ale když jsem přijela do Pardubic, tak jsem si je tak oblíbila, že si dokonce dokážu představit, že bych tu zůstala i do budoucna.“* (Respondentka z Itálie, věk 22 let)

2.7.4 Kulturní rozdíly a adaptace

Většina studentů sice nepociťovala silný kulturní šok, ale museli se přizpůsobit místním kulturním zvyklostem.

„Zpočátku jsem byla z nové kultury trochu zmatená, ale postupně jsem zjistila, že klíčem k přizpůsobení je komunikace mezi kulturami a ochota učit se z nového prostředí.“
(Respondentka z Řecka, 20 let, Ekonomická fakulta).

Adaptace probíhala různě, někteří si zvykli během týdne, jiným trvala několik měsíců. Mezi výrazné rozdíly patřily stravovací návyky, dochvilnost a neverbální komunikace. Například studenti z jižní Evropy si museli zvyknout na českou důslednost v dochvilnosti, zatímco čeští studenti považovali jejich expresivní komunikaci za neobvyklou.

Ve vzdělávacím systému si studenti všimli většího důrazu na samostatnou přípravu oproti interaktivní výuce ve svých domovských zemích.

2.7.5 Sociální život a ESN

Studenti ocenili rozmanité akce organizované ESN, jako například Welcome Week, tematické večery či výlety po České republice. Sportovní aktivity, zejména fotbal a bouldering, patřily mezi oblíbené formy trávení volného času.

Nejvíce si v letním semestru oblíbili studentské hokejové derby v Hradci Králové, kde měli možnost zdarma poznat českou hokejovou kulturu.

Studenti využívali podporu ESN nejen v rámci organizovaných akcí, ale i při řešení studijních a orientačních problémů. Pokud měli nějaké potíže, obraceli se na své „buddy“ nebo využívali komunikační platformy poskytované ESN.

2.7.6 Finanční aspekty

Většina studentů se o financích příliš nechtěla bavit, ale obecně uvedli, že jejich grant pokryl základní životní náklady. Jedna studentka však zmínila, že finanční nejistota byla hlavním důvodem, proč se nakonec rozhodla svůj pobyt neprodloužit na celý akademický rok (Respondentka z Itálie, 24 let).

2.8. Zjištění

V rámci mého šetření zaměřeného na adaptaci zahraničních studentů a jejich interakce s domácími studenty byla analyzována zkušenost účastníků programu Erasmus a jejich zapojení do aktivit organizovaných ESN (Erasmus Student Network) v Pardubicích. I když ESN nabízí širokou škálu aktivit pro integraci, studenti se často setkávali s tendencí vytvářet kulturní „bubliny“ a zůstat ve skupinách lidí ze svých domovských zemí, což bylo patrné zejména na společenských akcích. Překonání těchto bariér je jednou z výzev, kterým organizace čelí.

Z rozhovorů se studenty programu Erasmus vyplynulo, že většina studentů hodnotí akademické prostředí a organizaci výuky pozitivně. Univerzitu vnímají jako dobře organizovanou s přátelským přístupem vyučujících, kteří jim usnadnili studium. Studenti se přizpůsobili novému systému výuky, který považují za efektivní, a také navázali mezikulturní vztahy. Co se týče mentálního zdraví, program Erasmus měl pozitivní dopad na studenty, kteří ocenili moderní a příjemné prostředí kampusu. Někteří se setkali se stresem, ale díky přátelství s ostatními studenty programu Erasmus se s ním dokázali vyrovnat. Jedna respondentka sdílela:

„Na své domovské univerzitě jsem byla pod obrovským tlakem. Tady mám pocit, že mám větší volnost v tom, jak studuji, a mohu si lépe organizovat čas.“ (Respondentka z Itálie, věk 22).

Město Pardubice bylo vnímáno jako poklidné a příjemné místo pro studium. Kulturní rozdíly byly přítomny, zejména co se týče stravovacích návyků a způsobu života, ale studenti se na ně postupně adaptovali, některým to trvalo déle než jiným. Například jedna studentka zmínila: *„Bylo pro mě zvláštní, že se večerí tak brzy. Postupně jsem si ale zvykla a teď mi to přijde normální.“ (Respondentka z Itálie, 23 let).* V oblasti sociálního života studenti ocenili různé akce organizované ESN, jako kulturní a sportovní události, které jim pomohly lépe poznat českou kulturu a navázat přátelství. Sport, zejména fotbal, který si studenti pravidelně hrají v kampusu, a společné posezení u jídla jsou aktivitami, které výrazně přispívají k jejich adaptaci. Pardubice, s rozmanitostí kuchyní, studentům umožňuje nejen ochutnávat českou kuchyni, ale i mezinárodní pokrmy, což je pro ně po náročném dni v novém prostředí uklidňující. Jeden z respondentů uvedl: *„Nečekal jsem, že tady najdu tolik mezinárodních restaurací. To mi pomohlo cítit se víc jako doma.“ (Respondent z Itálie, 20 let).*

Nejdůležitější pomoc při adaptaci studentům však poskytl program Buddy, organizovaný ESN. Místní studenti, dobrovolníci, kteří se stali „buddy“, pomáhali studentům programu Erasmus s administrativními záležitostmi, orientací v dopravě a ubytováním. Tento program měl pro většinu studentů klíčový význam při řešení počátečních problémů, přičemž většina studentů tuto pomoc považovala za neocenitelnou. Jeden student zdůraznil: *„Můj buddy mi pomohl se vším od první chvíle, kdy jsem přijel. Bez něj bych se asi první týden cítil hodně ztracený.“ (Respondent ze Španělska, 22 let).*

ESN informuje o výhodách programu Erasmus, například o ESN kartě, která poskytuje slevy na dopravu, ubytování a další služby, což je pro studenty s omezeným rozpočtem velmi výhodné. Pro studenty ze států mimo Evropskou unii byl navíc k dispozici program, který nabízel SIM karty přizpůsobené jejich potřebám, což jim umožnilo levnější komunikaci během pobytu. Kromě praktické pomoci program Buddy také přispívá k sociální integraci studentů, doporučuje jim zajímavá místa v Pardubicích a ukazuje místní kulturu. Tento komplexní přístup umožňuje studentům nejen lépe se adaptovat, ale i plně zažít českou kulturu prostřednictvím výletů a dalších aktivit.

Celkově program Buddy představuje cennou organizační i sociální podporu, která studentům programu Erasmus pomáhá přizpůsobit se novému prostředí a maximálně využít jejich zahraniční pobyt. Studenti také uvádějí, že program Erasmus je cesta k poznání nejen dalších kultur, ale také skvělá příležitost k seberealizaci.

Jak shrnula jedna respondentka: „*Před Erasmem jsem si nebyla jistá, jak se zvládnou postarat sama o sebe v cizí zemi. Ted' vím, že to dokážu.*“ (Respondentka z Turecka, 22 let).

Erasmus pobyt přinesl studentům nejen akademické výzvy, ale také kulturní a osobní růst. Ačkoli se museli přizpůsobit novému prostředí, většina hodnotí svou zkušenost velmi pozitivně.

Celkově ESN Pardubice sehrává klíčovou roli v procesu adaptace zahraničních studentů a poskytuje jim nejen praktickou pomoc, ale i příležitosti k bližšímu poznání českého prostředí. Přestože organizace podporuje integraci, je zřejmé, že propojení mezi různými národnostmi stále naráží na určité sociální bariéry.

2.9. Výsledky rozhovorů s dobrovolníky ESN

2.9.1 Motivace a fungování týmu

Hlavní motivací pro práci v ESN je vynikající tým, který vytváří přátelské a podporující prostředí. I přesto, že práce může být náročná, soudržnost kolektivu značně usnadňuje každodenní činnosti a osobní rozvoj členů týmu. Organizace funguje spíše jako rodina než jako formální instituce, což pozitivně ovlivňuje spolupráci a vztahy mimo pracovní rámec.

Jeden z respondentů zmínil: „*Významnou přidanou hodnotou je možnost spolupracovat s lidmi z různých kulturních prostředí. Tato rozmanitost nás obohacuje a rozšiřuje naše obzory. Zlepšení jazykových dovedností, zejména angličtiny, je dalším přínosem, který si mnozí členové týmu z této zkušenosti odnesli.*“

2.9.2 Financování a ekonomické zajištění

ESN funguje jako nezávislá organizace, která poskytuje univerzitě animační programy pro zahraniční studenty. Univerzita si od ESN objednává různé akce, což představuje hlavní zdroj financování. Organizace nevyužívá granty vzhledem k administrativní náročnosti, ale momentálně disponuje dostatečnými prostředky na svou činnost. Výnosy z akcí jsou reinvestovány do týmových aktivit, jako jsou teambuildingy, vzdělávací programy a zlepšování chodu organizace.

2.9.3 Spolupráce s univerzitou

Komunikace s univerzitou probíhá především s univerzitními koordinátory a oddělením Public Relations, nikoliv s pedagogy. ESN připravuje programy pro studenty programu Erasmus na objednávku jednotlivých fakult, které je následně financují.

Organizace si z větší části plánuje akce nezávisle, přičemž univerzita pouze stanovuje minimální požadavky, například v podobě informačních schůzek nebo několika tradičních událostí. Mezi zmíněné akce patří například programy v rámci Welcome Weeku, sportovní aktivity či volnočasové akce. Erasmus studenti se zapojují do aktivit různě, v závislosti na jejich zájmech a dynamice skupiny.

2.9.4 Kulturní adaptace zahraničních studentů

Dobrovolníci uvádějí několik konkrétních příkladů adaptace studentů programu Erasmus, které mohli během svého působení v organizaci vyzorovat.

Akce, které ESN pořádá, přispívají nejen k poznání místní kultury, ale mají také kladný vliv na mentální zdraví zahraničních studentů. Jeden z největších problémů, které ESN řeší, je boj s tzv. „bublinami“ tedy tendencí studentů seskupovat se podle národností a kulturní blízkosti.

Délka adaptace i zájem o aktivity nabízené ESN se liší podle národnosti studentů. Například studenti z jižní Evropy čelí výzvám, jako je dochvilnost či ranní vstávání, zatímco jiní studenti se spíše drží ve své komunitě.

2.9.5 Zpětná vazba na výuku a integraci studentů

Dobrovolníci uvádějí, že studenti programu Erasmus obvykle čelí jednoduššímu studijnímu programu, i když i mezi nimi existují výjimky. Univerzita se snaží propagovat mezinárodní studenty, protože to přináší prestiž i finanční prostředky, avšak stále jsou omezené možnosti jejich propojení s českými studenty. Nedostatek anglických předmětů způsobuje, že studenti programu Erasmus často zůstávají v izolované „bublině“. Důvodem, proč se všechny předměty nevyučují v angličtině, je často absence dostatečného zájmu o jejich otevření, nedostatek vyučujících s potřebnou jazykovou vybaveností nebo omezené kapacity, což brání širší nabídce kurzů v cizím jazyce.

2.9.6 Inspirace a možnosti zlepšení

Inspiraci čerpají i od dalších skupin ESN, například z Hradce Králové. Zároveň se snaží motivovat členy spolku, aby pořádali co nejvíce akcí a tím rozvíjeli i sami sebe. Celkově má ESN silné základy a stabilní financování, přičemž stále existuje prostor pro zlepšení propojení mezi mezinárodními a domácími studenty.

2.9.7 Výsledky šetření: analýza a interpretace rozhovorů a pozorování dobrovolníků ESN

ESN je nezávislá organizace podporující zahraniční studenty. Klíčovou motivací členů je přátelské prostředí a možnost pracovat v multikulturním týmu, což přispívá k osobnímu i profesnímu rozvoji.

Financování zajišťuje univerzita skrze objednávky animačních programů. Výnosy jsou reinvestovány do vzdělávání a rozvoje týmu. ESN si většinu akcí organizuje samostatně, univerzita stanovuje pouze základní požadavky. Adaptace studentů programu Erasmus se liší podle národnosti, největší problémy nastávají na začátku semestru.

„Charakter akcí si vymýšlíme samy, na začátku semestru vždy zkusíme, na jaké akce bude chodit nejvíce studentů, podle toho pořádáme eventy“

ESN hledá inspiraci u jiných poboček, například v Hradci Králové, a usiluje o další rozvoj komunity.

Největší výzvou zůstává překonávání kulturních „bublin“ a podpora integrace zahraničních studentů. Dalším problémem je nízký zájem o organizaci nových akcí, což vyžaduje intenzivnější motivaci členů ESN k tvorbě společenských událostí. Organizace se aktivně snaží tyto překážky překonávat a podporovat své členy v iniciativě.

Během výzkumu jsem pomocí zúčastněného pozorování analyzovala proces adaptace zahraničních studentů a interakcí mezi zahraničními a domácími studenty. Aktivní účast v ESN mi umožnila získat detailní vhled do dynamiky interakcí mezi zahraničními a domácími studenty.

I když ESN nabízí širokou škálu aktivit pro integraci, bylo patrné, že studenti mají tendenci vytvářet kulturní „bubliny“ a zůstávat převážně ve skupinách lidí ze svých zemí.

To se projevovало zejména na společenských akcích, kde byla jasně vidět tendence k setkávání se v rámci vlastní kulturní skupiny. Překonání těchto bariér je jednou z výzev, které organizace čelí.

Celkově ESN Pardubice sehrává klíčovou roli, v procesu adaptace zahraničních studentů a poskytuje jim nejen praktickou pomoc, ale i příležitosti k bližšímu poznání českého prostředí. Přestože organizace podporuje integraci, je zřejmé, že propojení mezi různými národnostmi stále naráží na určité sociální bariéry.

2.10 Kulturní bubliny

Tato kapitola se zaměřuje na problematiku kulturních "bublin" v procesu adaptace zahraničních studentů na Univerzitě Pardubice. Na základě zúčastněného pozorování a rozhovorů s dobrovolníky ESN analyzuje příčiny tohoto jevu, jeho dopad na integraci studentů a navrhuje možná opatření pro posílení mezikulturního propojení.

2.10.1 Hlavní zjištění výzkumu

Studenti programu Erasmus na Univerzitě Pardubice procházejí sociokulturní adaptací, která zahrnuje přizpůsobení se odlišnostem v systému výuky i každodenního života v nové zemi. Klíčovou roli v procesu hraje organizace ESN (Erasmus Student Network) působící na kampusu univerzity, která spolu se systémem „buddy“ poskytuje orientaci v novém prostředí a podporuje akademickou integraci zahraničních studentů. Kromě toho podporuje i jejich zapojení do sociálního a kulturního života tím, že umožňuje poznání místní kultury a účast na různorodých společenských akcích během jednoho semestru nebo celého roku, záleží na délce studia studentů programu Erasmus.

Během zúčastněného pozorování jsem se účastnila meetingů organizovaných ESN. Bylo patrné, že si dobrovolníci uvědomují určité nedostatky při organizaci akcí, avšak aktivně pracují na jejich odstranění a neustálém zlepšování nabídky aktivit. Komunikace se studenty probíhá především prostřednictvím online platform, jako jsou WhatsApp nebo Artemis. Zajímavé je, že portál Artemis byl vytvořen ESN Hradec Králové a získal několik ocenění. Tento webový portál poskytuje studentům informace o nadcházejících akcích a zajišťuje efektivní přehled o tom, který „buddy“ byl přiřazen ke konkrétnímu studentovi.

Jednou z klíčových výzev, které ESN řeší, je fenomén tzv. "bublin". Tento jev souvisí s procesem **akulturace**, tedy ovlivnění a přenesení kulturních prvků v důsledku přímého a nepřerušovaného kontaktu mezi dvěma kulturami. Někteří studenti setrvávají převážně ve svých kulturních skupinách, nedochází k akulturaci a zpomaluje to jejich integraci do hostitelské společnosti. Důležitou roli zde hraje **etnocentrismus**, tedy podvědomá preference vlastního kulturního prostředí, která může snižovat ochotu studentů poznávat nové prostředí.

Během rozhovorů s dobrovolníky ESN se často objevovala zmínka o tom, že někteří zahraniční studenti neprojevují zájem o organizované aktivity. I když sledují nabídku akcí prostřednictvím sociálních sítí nebo portálu Artemis, v den konání se jich odmítají zúčastnit a raději si organizují vlastní aktivity v rámci svých kulturních skupin. Tento fenomén je nejvýraznější mezi studenty ze Španělska a Portugalska, kteří preferují volnočasové aktivity s lidmi ze stejného kulturního prostředí. Tento přístup souvisí s jejich **identitou**, která je silně propojena se společným jazykem a kulturními normami.

Tento jev lze interpretovat jako obranný mechanismus proti **kulturnímu šoku**. Studenti se často uzavírají do svých jazykových a kulturních skupin, protože jim poskytují pocit bezpečí a stability v neznámém prostředí. Tato izolace však může zpomalit jejich **adaptaci**, jelikož omezuje kontakt s místní kulturou a jazykem.

Hayesová popisuje význam **sounáležitosti** s rodinou, sousedy či širší společností jako klíčový prvek identity a stability v moderním západním světě. Lidé jsou od přírody společenské bytosti a vzájemné vazby hrají zásadní roli v jejich psychickém a emocionálním zdraví. Sociální kontext významně ovlivňuje každodenní prožívání a celkovou spokojenost. Někteří psychologové se domnívají, že potřeba někam patřit je jedním z hlavních důvodů, proč lidé vyhledávají skupiny, sekty či náboženská společenství (Hayesová 1998: 24).

Tato hluboká lidská potřeba se odráží i v chování studentů programu Erasmus, kteří v novém prostředí hledají bezpečí a stabilitu v rámci známých sociálních vazeb.

Na jednu stranu je přirozené hledat pocit bezpečí a sounáležitosti v podobě lidí, kteří mají podobné kořeny. Na druhou stranu by bylo pro studenty prospěšné postupně otevřít dveře k místní kultuře a aktivitám. I když to může být zpočátku nepohodlné, tento proces by mohl vést k hlubší a obohacující zkušenosti.

2.10.2 Diskuze: Možná řešení problému "bublin" u studentů programu Erasmus

Pobyt v zahraničí často vede k proměně kulturní a sociální identity studentů, což potvrzují teoretické poznatky. Úspěšná adaptace závisí na schopnosti zvládat stres a vyrovnávat se s ním, což dokládá i teorie resilience. Studenti čelí kulturní adaptaci, někteří i kulturnímu šoku, ale jeho překonání je možné díky podpoře, jako je zapojení do aktivit ESN nebo Buddy systému. Tyto zkušenosti odpovídají teoretickým modelům akulturace a ukazují, že efektivní interkulturní komunikace a aktivní zapojení do hostitelské kultury jsou klíčové pro hlubší obohacení.

Mezi možnosti, jak překonat zmiňovaný problém "bublin", patří organizace tematických akcí, skupinových her a integrace v podobě smíšených studijních skupin. **Organizace tematických akcí** by mohla zahrnovat mezinárodní večery zaměřené na společné vaření, kulturní představování a interaktivní aktivity mohou studenty motivovat k větší spolupráci napříč kulturními skupinami. **Skupinové hry a teambuilding**, jejichž cílem by bylo zapojení studentů do her a aktivit, které vyžadují spolupráci napříč kulturami, by mohli napomoci prolomení bariér. **Smíšené studijní skupiny**, kde by studenti programu Erasmus mohli být zapojeni do společných akademických projektů s českými studenty, což by podpořilo jejich integraci do akademického i sociálního prostředí.

Podpora mezikulturní integrace není jen otázkou nabídky aktivit, ale také vědomého přístupu ke kulturnímu porozumění a vzájemné otevřenosti

3 ZÁVĚR

Cílem této práce bylo analyzovat proces sociokulturní adaptace zahraničních studentů programu Erasmus na Univerzitě Pardubice a odpovědět na výzkumnou otázku: Jak probíhá sociokulturní adaptace zahraničních studentů programu Erasmus na Univerzitě Pardubice?

Sociokulturní adaptace studentů programu Erasmus na Univerzitě Pardubice je dynamický proces, při kterém se studenti vyrovnávají s kulturními rozdíly, postupně osvojují nové sociální normy a rozvíjejí své interkulturní kompetence. K tomu přispívají nejen akademické zkušenosti, ale i aktivity a akce, které organizuje ESN. Tyto různé formy podpory pomáhají studentům nejen lépe porozumět české kultuře, ale také se postupně více integrovat do místní komunity. Každý rok se mění řídicí tým spolku, avšak vzorec pro integraci Erasmus studentů, které nastavilo současné vedení ESN, je velmi chvályhodný a měl by být inspirací pro budoucí následovatele jejich pozic. Díky odhodlání a nasazení členů byly akce i jejich podpora během celého semestru mimořádně úspěšné. Pomohly studentům lépe poznat českou kulturu a usnadnily jim adaptaci na nové prostředí.

Výsledky ukázaly, že adaptace studentů je individuální a probíhá v několika fázích. Někteří studenti se adaptovali rychle, během několika týdnů, zatímco jiní čelili dlouhodobějším výzvám, zejména v oblasti akademických rozdílů a odlišných sociálních interakcí. Klíčovými faktory, které usnadňovaly adaptaci, byla podpora od programu Buddy, aktivity organizované ESN (Erasmus Student Network) a možnost navázání přátelských vztahů s dalšími studenty. Z mého poznání bylo patrné, že někteří studenti inklinovali ke skupinám své vlastní národnosti, což zpomalovalo jejich začlenění do českého prostředí. Tato tendence, kdy studenti setrvávají v kulturně homogenních skupinách, může představovat bariéru pro hlubší integraci do hostitelské společnosti.

Přestože většina studentů hodnotila svůj pobyt pozitivně, některé aspekty, jako například otevřenost vůči novým kulturním zkušenostem a překonání počátečního diskomfortu, by mohly přispět k ještě hladší integraci zahraničních studentů.

Celkově lze konstatovat, že program Erasmus na Univerzitě Pardubice představuje pro zahraniční studenty nejen akademickou zkušenost, ale i významný krok v jejich osobním a interkulturním rozvoji, který má dlouhodobý dopad na jejich schopnost fungovat v globálním a multikulturním prostředí.

POUŽITÁ LITERATURA

Berry, W. J. 2019. *Acculturation: A Personal Journey across Cultures*. Cambridge: Cambridge University Press.

Bliuc, A. M., R. A. Ellis, P. Goodyear, D. M. Hendres 2011. Understanding student learning in context: Relationships between university students' social identity, approaches to learning, and academic performance, *European Journal of Psychology of Education* 3: 417–433.

Brandenburg, U., O. Taboadela, M. Vancea 2016. Mobility matters: The ERASMUS impact study. In Global and local internationalization, *Mezinárodní vysoké školství* 82: 117–120. Dostupné z: <https://doi.org/10.6017/ihe.2015.82.8863> [09. 10. 2024].

Budil, I. T. 1992. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. Praha: Triton.

Čeněk, J., J. Smolík, Z. Vykoukalová 2016. *Interkulturní psychologie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada.

Erasmus+ into the next era 2024. *A contribution from the NA Directors in the fields of Education & Training and Youth to the Final Evaluation Erasmus+ 2014–2020 and the Interim Evaluation Erasmus+ 2021–2027*. Dostupné z: *Home - Erasmus+* [09. 10. 2024].

ESN 2025. *Erasmus Student Network Czech Republic*. Dostupné z: *ESN Czech Republic* [10. 02. 2025].

ESN 2025. *Erasmus Student Network Pardubice*. Dostupné z: *Incoming students - ESN Pardubice* [10. 02. 2025].

ESN 2025. *Erasmus Student Network*. Dostupné z: *Erasmus Student Network* [11. 02. 2025].

Europa Press Releases 2006. *Erasmus 20: the Commission launches the celebrations for the anniversary of its flagship programm* December. Dostupné z: *Press Release: Erasmus 20: the Commission launches the celebrations for the anniversary of its flagship education programme – European Sources Online* [20. 12. 2024].

European Parliament and Council 1995. *Decision no. 819/95/EC of the European Parliament and of the Council of 14 March 1995 establishing the Community Action Programme 'Socrates'*. Official Journal of the European Communities 10–24. Dostupné z: *Decision - 95/819 - EN - EUR-Lex* [12. 12. 2024].

Froehlich, L., L. G. Brokjøb, J. Nikitin, S. E. Martiny. 2023. Integrace nebo izolace: Hrozba sociální identity souvisí s pocitem sounáležitosti a motivací studentů z řad přistěhovalců k sociálnímu přístupu v akademickém kontextu, *Žurnál sociálních problémů* 79: 264–290.

Gabriels, W., R. Benke-Åberg. 2020. Student exchanges in times of crisis, *Erasmus Student Network*. Dostupné z: https://lovinmalta.com/wpcontent/uploads/2020/04/student_exchanges_in_times_of_crisis_-_esn_research_report_april_2020.pdf [01. 01. 2024].

Hartl, P., H. Hartlová 2009. *Psychologický slovník*. 2., vyd. Praha: Portál.

Hasil, J. 2011. *Interkulturní aspekty mezikulturní komunikace*. *Acta Universitatis Purkynianae. Studia didactica*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem.

Hayes, N., I. Štěpaníková 1998. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál.

Hendl, J. 2023. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 5., přeprac. vyd. Praha: Portál.

Hendl, J., J. Remr 2017. *Metody výzkumu a evaluace*. Praha: Portál.

Hrbek, D. 2008. *Interkulturní komunikace*. Praha: Oeconomica.

Kassin, S. M. 2007. *Psychologie*. Brno: Computer Press.

Kolář, P. 2021. *Posilování stresem: cesta k dokonalosti*. Praha: Euromedia Group.

Kolman, L. 2001. *Komunikace mezi kulturami: psychologie interkulturních rozdílů*. Praha: Česká zemědělská univerzita.

Lašek, J., J. Vondroušová 2014. *Psychologie sociální a osobnosti*. Hradec Králové: Univerzita.

Lesjak, D., P. Anussornnitisarn. 2017. Mobility and teaching in foreign languages in Slovenian higher education. *International Journal of Innovating and Learning* 3: 340–352. Dostupné z: <https://doi.org/10.1504/IJIL.2017.086734> [4. 1. 2025].

Lévi-Strauss, C. 1999. *Rasa a dějiny*. Brno: Atlantis.

Lupták, Burzová, P. 2011/2012. *Politické ideologie nacionalismu* [přednáška] 21. 2. 2012. Plzeň: Fakulta filozofická ZČU v Plzni.

Maiworm, F. 2001. ERASMUS: Continuity and Change in the 1990s, *European Journal of Education* 4: 459–472. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1503696> [18. 11. 2024].

Málek, J., J. Valoušková 2000. Program Socrates / Erasmus: základní informace o programu Socrates / Erasmus, *Zpravodaj Univerzity Pardubice* 22: 3–5.

Morgensternová, M., Šulová, L. 2007. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha: Karolinum.

Novotná, H., O. Špaček, M. Šťovíčková 2019. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy.

Nugent, N., M. Rhinard 2015. *The European Commission*. Camden: Bloomsbury Publishing.

Program Erasmus 2008. *Erasmus v České republice 1998-2007*. Praha: Dům zahraničních služeb MŠMT.

Průcha, J. 2007. *Interkulturní psychologie*. 2., rozš. vyd. Psychologie. Praha: Portál.

Průcha, J. 2010. *Interkulturní komunikace*. Praha: Grada.

Půtová, B. 2017. Zpětný kulturní šok. Dostupné z: <https://www.encyclopediaofmigration.org/zpetny-kulturni-sok/> [02. 01. 2025].

Shiraevev, E., L. A. David 2020. *Mezikulturní psychologie: kriticky a aplikovaně*. Společnost. Praha: Academia.

Soukup, M. 2009. *Základy kulturní antropologie*. Praha: Akademie veřejné správy.

Soukup, V. 1994. *Dějiny sociální a kulturní antropologie*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum.

Szaló, C. 2007. *Transnacionální migrace: proměny identit, hranic a vědění o nich*. Sociologická řada. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Šanderová, J. 2005. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách: několik zásad pro začátečníky*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Thorová, K. 2015. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál.

Vossensteyn, H., U. Lanzendorf, M. Souto-Otero. 2010. Contributing to quality, openness and internationalization – the ERASMUS Impact Study 2008, *University of Kassel*: 15–23. Dostupné z: *Contributing to quality, openness and internationalisation the Erasmus Impact Study 2008 the University of Bath's research portal* [05. 10. 2024].

Zhang, J., P. Goodson. 2011. Predictors of international students' psychosocial adjustment to life in the United States: A systematic review, *International Journal of Intercultural Relations* 2: 139–162. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0147176710001288> [16. 11. 2024].

Seznam příloh

- I. Informovaný souhlas v českém jazyce pro ESN respondenty
- II. Informovaný souhlas v anglickém jazyce Erasmus studenty

I. Informovaný souhlas v českém jazyce pro ESN respondenty

Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu

Název bakalářské práce:

Studenti Erasmu na Univerzitě Pardubice a jejich interkulturní adaptace na univerzitní prostředí

Účel výzkumu:

Tento kvalitativní výzkum je součástí bakalářské práce v rámci studijního programu Kulturní a sociální antropologie na Filozofické fakultě Univerzity Pardubice. Cílem výzkumu je analyzovat, jak studenti vnímají svou adaptaci na univerzitní prostředí, jak se jim daří přizpůsobit výukovému systému a místní kultuře.

Podmínky účasti:

Účast na výzkumu je dobrovolná a bez nároku na finanční či jinou kompenzaci.

Výzkum zahrnuje jeden rozhovor v délce maximálně 45 minut.

Vaše práva:

Účast v tomto výzkumu je zcela dobrovolná. Máte právo kdykoliv rozhodnout, že nechcete dále pokračovat, odvolat svůj souhlas a opustit výzkum bez příslušných následků. V takovém případě budou všechny záznamy z rozhovoru znehodnoceny.

Odmítnutí odpovědi:

Máte právo odmítnout odpovědět na každou otázku, která vám bude nepříjemná, a můžete odmítnout účast v určitých částech výzkumu.

Ochrana soukromí:

Vaše identita bude chráněna a uchována v plně anonymitě. Výsledky výzkumu nebudou uvedeny žádné informace, které by mohly odhalit vaši totožnost.

Pro účely analýzy nebudou shromážděny osobní údaje.

Všechna data budou vedena pod číselným kódem a ve výsledných publikacích pod změněným jménem.

Prepisy rozhovorů budou uchovávány pod číselnými kódy.

Kontaktní informace:

Pokud máte dotazy nebo obavy ohledně výzkumu, můžete mě kdykoliv kontaktovat:

Terezie Pešková

E-mail: tereziespezkova328 @seznam.cz

II. Informovaný souhlas v anglickém jazyce Erasmus studenty

Informed consent to participate in research

Title of bachelor thesis:

Erasmus students at the University of Pardubice and their intercultural adaptation to the university environment

Purpose of research:

This qualitative research is part of the Bachelor's thesis within the study programme Cultural and Social Anthropology at the Faculty of Arts, University of Pardubice. The aim of the research is to analyse how students perceive their adaptation to the university environment, how they manage to adapt to the teaching system and the local culture.

Conditions of participation:

Participation in the research is voluntary and without financial or other compensation.

The research involves one interview of no more than 45 minutes.

Your rights:

Participation in this research is completely voluntary. You have the right to decide at any time that you do not wish to continue, to withdraw your consent, and to leave the research without consequence. In this case, all interview recordings will be discarded.

Refusal to answer:

You have the right to refuse to answer any question that makes you uncomfortable and you may refuse to participate in certain parts of the research.

Privacy:

Your identity will be protected and kept completely anonymous. The results of the survey will not include any information that could reveal your identity.

No personal information will be collected for analysis purposes.

All data will be kept under a numerical code and will be referred to by a changed name in the resulting publications.

Interview transcripts will be kept under numerical codes.

Contact information:

If you have any questions or concerns about the research, you can contact me at any time:

Terezie Pešková

E-mail: tereziespezkova328@seznam.cz